

Stichting
Pensioenfonds
Rockwool

Stichting Pensioenfonds Rockwool
Industrieweg 15, 6045 JG Roermond
Postbus 1160, 6040 KD Roermond
Telefoon: 0475 - 35 35 35

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41066094

Verslag over het boekjaar
1-1-2017 t/m 31-12-2017

Inhoud

	Pagina
Voorwoord 2017	5
Bestuursverslag boekjaar 2017	
1. Bestuur en organisatie	7
2. Meerjarenoverzicht	8
3. Algemeen	9
4. Organisatie van het fonds	10
5. Bestuursaangelegenheden	12
6. Financiële positie van het fonds	17
7. Pensioenen	19
8. Beleggingen	20
9. Risico- en beheersingsbeleid	24
10. Samenvatting actuariael verslag	30
11. Vooruitblik	30
12. Opvolging bevindingen	31
Verslag van de compliance officer	33
Verslag van de Raad van Toezicht	
Reactie van het bestuur	38
Verslag van Verantwoordingsorgaan	
Reactie van het Bestuur	41
Jaarrekening	
Balans per 31 december	44
Staat van baten en lasten	46
Kasstroomoverzicht	48
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	49
Toelichting op de balans per 31 december	55
Gebeurtenissen na balansdatum	60
Toelichting op de staat van baten en lasten	61
Resultaatbestemming (x € 1.000)	66
Risicoparagraaf	67

Pagina**Overige gegevens**

Financiering	77
Herverzekering	77
Actuariële verklaring	78
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	80

Bijlage

Lijst van nevenfuncties	83
Begrippenlijst	85

Voorwoord 2017

Beste lezer,

Voor u ligt het jaarverslag van het pensioenfonds Rockwool over het boekjaar 2017.

Dit boekjaar was een turbulent jaar waarin vele stappen zijn gezet, die deels pas in 2018 zijn afgerond. Om de lezer een goed beeld te geven zullen we de ontwikkelingen in chronologische volgorde aflopen.

Uit de zelfevaluatie 2016 bleek dat het gekozen bestuursmodel niet langer houdbaar was. Dit geldt niet alleen voor het pensioenfonds Rockwool. Algemeen geldt dat het steeds lastiger wordt om mensen uit de onderneming te vinden die naast hun bestaande werk voldoende tijd kunnen vrijmaken voor het besturen van een pensioenfonds.

Vanaf april trad uw voorzitter toe en werd geconfronteerd medio mei met het vertrek van de heer Boonen. Aangezien de benoemingstermijn van de heer Van der Meulen in augustus verviel, zijn beide vacatures in een combinatietraject ingevuld. Dit resulteerde in een nieuw 4-hoofdig bestuur dat vanaf oktober aan de slag kon. Vanaf dat moment bestond het bestuur uit de heren Monsieur, Bosman, Donders en mevrouw Peters, ondersteund door de heer Reuling en mevrouw Gerritsen. Echter ook in de periode tot oktober hebben we niet stil gezeten.

Het besluit om de bestaande aandelenfondsen te vervangen door andere fondsen, vanwege slecht presteren, werd geëffectueerd. Hierbij is gekozen voor een eenvoudigere strategie waarbij duurzaamheid onderdeel uitmaakt van de ondernemingen waarin belegd wordt. Tevens is gekozen om de opzet van adviseurs rondom het vermogensbeheer te vereenvoudigen. Dit traject heeft een doorlooptijd gehad tot halverwege het tweede kwartaal van 2018. Op het moment van schrijven wordt er hard gewerkt aan plannen om de portefeuille een nieuwe inrichting te geven. We hebben er voor gekozen om NNIP in te huren, maar nu als een soort onderaannemer. Hierdoor kan tegen lagere kosten efficiënter het vermogensbeheer worden aangestuurd.

In het najaar hebben wij u via een online enquête gevraagd uw mening te geven over het pensioenfonds. Dit heeft geleid tot betere inzichten in wat onze deelnemers willen.

Daarnaast is er een begin gemaakt om het risicobeheer integraal onderdeel uit te laten maken van het besturen van het pensioenfonds. Een uitgebreide analyse van allerlei risico's is het eerste kwartaal van 2018 afgerond en nu wordt gewerkt met een overzichtelijk risicodashboard.

De ontwikkeling van de dekkingsgraad heeft het noodzakelijk gemaakt om ook onze risicohouding nogmaals met sociale partners te herijken. De berekeningen die hieraan vooraf gaan, zijn begonnen in 2017 en begin 2018 afgerond. Deze berekeningen dienen er tevens toe om te toetsen of het strategische beleggingsbeleid nog het juiste is.

Al met al een druk jaar waarbij helaas een aantal zaken niet in 2017 afgerond konden worden.

Het goede nieuws is echter dat tijdens de verbouwing de winkel steeds open is geweest; alle betalingen, mutaties en al uw vragen werden beantwoord zoals u dat van ons gewend bent.

Wij wensen u veel leesplezier.

Bestuursverslag boekjaar 2017

1. Bestuur en organisatie

Bestuurssamenstelling

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Vertegen- woordiging</i>	<i>Lid sinds</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
Mevr. H. Peters (1959)	Voorzitter	Werkgever	11-5-2017	1-1-2021
Dhr. R. Donders (1953)	Lid	Werkgever	17-10-2017	1-1-2020
Dhr. E. Bosman (1966)	Secretaris	Werknemers	2-10-2017	1-1-2021
Dhr. G. Monsieur (1950)	Lid	Gepensioneerden	12-12-2016	1-1-2020

Raad van Toezicht

Mevr. E. Schols (1948)	Voorzitter tot 31-12-2017	1-7-2014	31-12-2017
Dhr. H. de Valck (1963)	Voorzitter per 8-2-2018	1-7-2014	1-7-2018
Mevr. I. Nijhuis (1973)	Lid	30-1-2017	1-7-2021
Mevr. M. Oostenbrink (1964)	Lid	19-3-2018	1-7-2020

Verantwoordingsorgaan

Dhr. M. Husson (1965)	Voorzitter	Werkgever	10-12-2015	1-7-2018
Mevr. D. Geenen (1973)	Lid	Werknemer	1-7-2013	1-7-2019
Dhr. J. Kocken (1948)	Lid	Gepensioneerden	1-7-2013	1-7-2020
Dhr. E. Sprenger (1958)	Lid	Werknemer	1-7-2016	1-7-2018

Beleggingsadviescommissie

Dhr. E. Bosman(1966)	Voorzitter
Mevr. H. Peters (1959)	Lid
Dhr. W. Schapendonk (1968)	Extern Lid

Organisatie

Administrateur	AZL N.V., Heerlen
Vermogensbeheerder	NN Investment Partners B.V., Den Haag
Certificerend actuaaris	Ernst & Young Actuarissen B.V., Amsterdam
Adviserend actuaaris	Towers Watson Netherlands B.V., Amstelveen
Accountant	PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Groningen
Adviseur beleggingsadviescommissie	EY Montesquieu Institutional Risk Management B.V., Maastricht

2. Meerjarenoverzicht

	2017	2016	2015	2014	2013
Aantallen					
Deelnemers	1.187	1.137	1.157	1.171	1.174
Gewezen deelnemers	934	918	914	919 ¹⁾	1.116
Pensioengerechtigden	858	843	817	783	720
Totaal aantal verzekerden	2.979	2.898	2.888	2.873	3.010
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Beleggingen					
Belegd vermogen	332.947	333.022	311.299	303.300	240.185
Beleggingsopbrengsten	8.130	22.864	5.313	58.848	5.759
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen	349.361	348.826	311.284	287.353	232.302
Voorziening ziekten ²⁾	1.272	1.182	1.112	–	–
Totaal technische voorzieningen	350.633	350.008	312.396	287.353	232.302

1) De afname ten opzichte van 2013 wordt met name veroorzaakt door het aantal afkopen in 2014 ad. 144.

2) Het pensioenfonds houdt een IBNR (incurred but not reported) voorziening aan om te voorzien in de verwachte premievrijstelling de komende twee jaar. Deelnemers die ultimo 2017 al ziek zijn kunnen vanuit die situatie binnen twee jaar in de WIA terecht komen, waarbij aan hen vanaf dat moment premievrijstelling wordt verleend. Het fonds stelt de IBNR voorziening op tweemaal de jaarrisicopremie arbeidsongeschiktheid op marktwaarde grondslagen, aangezien dit de verwachte last is die hieruit zal volgen.

	2017	2016	2015	2014	2013
Reserves					
Algemene reserve	3.904	-7.487	4.280	21.461	14.272
Beschikbaar vermogen voor risico pensioenfonds	354.537	342.521	316.676	308.814	246.574
Rendement o.b.v. total return	2,2%	7,2%	1,8%	24,2%	1,9%
Premiebijdragen	11.291	10.623	10.455	10.832	10.284
Pensioenuitkeringen	5.888	5.951	5.680	5.868	5.540
Dekkingsgraad FTK ¹⁾	101,1%	97,9%	101,4%	107,5%	106,1%
Beleidsdekkingsgraad ²⁾	99,8%	95,8%	102,9%	107,8% ³⁾	–
Vereiste dekkingsgraad (feitelijk)	113,4%	115,3%	118,3%	112,7%	113,3%
Vereiste dekkingsgraad (strategisch)	114,5%	115,0%	117,2%	112,8%	112,7%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2%	104,2%	104,2%	104,2%	104,3%

3. Algemeen

Inleiding

Stichting Pensioenfonds Rockwool is een ondernemingspensioenfonds. Door het pensioenfonds wordt de pensioenregeling uitgevoerd van ROCKWOOL B.V. Het fonds heeft de stichting als rechtsvorm en is statutair gevestigd te Roermond. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41066094 en is opgericht op 18 februari 1977. Gedurende het jaar was het fonds aangesloten bij de Pensioenfederatie. Overeenkomstig artikel 12 van de statuten wordt hierbij verslag uitgebracht over boekjaar 2017.

De aan De Nederlandsche Bank (DNB) gerapporteerde dekkingsgraad per 31 december 2017 bedraagt 101,1% (2016: 97,9%). De beleidsdekkingsgraad bedraagt per 31 december 2017 99,8% (2016: 95,8%). Het beleggingsresultaat over 2017 kwam uit op 2,2% (inclusief overlay). Het belegd vermogen (inclusief liquide middelen, overlay en vorderingen en schulden beleggingen) nam toe van € 343,497 miljoen tot € 352,740 miljoen.

1) Dekkingsgraad berekend op basis van rentetermijnstructuur ultimo jaar. Hiermee is rekening gehouden bij de waardering van de technische voorziening.

2) De beleidsdekkingsgraad wordt vanaf 1 januari 2015 berekend op basis van het twaalfmaands gemiddelde.

3) Deze is teruggerekend per 31 december 2014.

Doelstellingen

Het fonds heeft als doel:

- Uitvoering geven aan de pensioenregeling van ROCKWOOL B.V.
- Het verstrekken van pensioenuitkeringen in verband met ouderdom, overlijden en/of arbeidsongeschiktheid aan de (gewezen) deelnemers of hun nabestaanden (partner en kinderen), een en ander volgens de bepalingen van het voor de desbetreffende (gewezen) deelnemer geldende pensioenreglement.
- Het zo veel mogelijk waarborgen van de opbouw van de pensioenaanspraken overeenkomstig de in het pensioenreglement vastgelegde bepalingen.
- Het minimaliseren van de kansen op dekkingstekort en reservetekort.
- Het, met inachtneming van de voorgaande doelstellingen, maximaliseren van het beleggingsrendement om de nagestreefde toeslagen te realiseren.
- Zodanig te communiceren met de (gewezen) deelnemers dat zij weten waar ze aan toe zijn en welk pensioen ze kunnen verwachten.

Het bestuur is van mening dat niet alle gestelde doelen voor 2017 zijn behaald. Per 31 december 2017 verkeert het fonds in dekkingstekort en is er een reservetekort. Er heeft geen toeslagverlening plaatsgevonden.

4. Organisatie van het fonds

Bestuur

Het bestuur is paritair samengesteld en bestaat uit vier bestuurders. De voorzitter wordt op voordracht van de werkgever benoemd. Daarnaast wordt één bestuurder op voordracht van de werkgever benoemd. Op voordracht van de werknemersvertegenwoordiging in het Verantwoordingsorgaan wordt de werknemersbestuurder benoemd. Op voordracht van de gepensioneerdenvetegenwoordiger in het Verantwoordingsorgaan wordt de bestuurder namens de geleding gepensioneerden benoemd.

Raad van Toezicht

De wettelijke taak van de Raad van Toezicht is toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De Raad is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het Verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. Voorts staat de Raad van Toezicht het bestuur met raad terzijde.

De Raad geeft onder meer goedkeuring aan de besluiten van het bestuur inzake:

- Het jaarverslag en de jaarrekening.
- De profielschets van de bestuurders.
- Het beleid inzake de beloningen.

Het bestuur van een fonds legt de benoeming van een kandidaat bestuurder voor aan de Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht kan de benoeming van deze kandidaat bestuurder beletten indien deze niet voldoet aan de profielschets. De Raad kan de bestuurders van het fonds schorsen of ontslaan wegens disfunctioneren.

De voorzitter van de Raad van Toezicht heeft haar functie neergelegd per 31 december 2017. In de eerste helft van 2018 is een nieuw lid togetreden tot de Raad van Toezicht. De Raad heeft uit haar midden de heer de Valck gekozen tot voorzitter.

Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan werkt volgens het door het bestuur goedgekeurde reglement. Het verslag van het Verantwoordingsorgaan is elders in dit jaarverslag opgenomen. Het Verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de

bevindingen van de Raad van Toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. Het Verantwoordingsorgaan heeft onder meer een adviesrecht inzake de vorm en inrichting van het toezicht, het beloningsbeleid, het communicatiebeleid en het premiebeleid.

Bestuursbureau

De uitvoering van de dagelijkse werkzaamheden gebeurt door een eigen bestuursbureau in samenwerking met diverse uitvoeringsorganisaties. Deze werkzaamheden betreffen bestuursondersteuning, pensioenadministratie en vermogensbeheer. Het bestuur blijft, conform de eisen van de Pensioenwet, verantwoordelijk voor de juiste uitvoering van de uitbestede taken.

Bestuurscommissies

Beleggingsadviescommissie

Vanuit het bestuur is een beleggingsadviescommissie ingesteld. De commissie dient als adviesorgaan van het bestuur. De taken en verantwoordelijkheden van de commissie zijn door het bestuur vastgesteld. De taken zijn het doen van voorstellen voor het beleggingsbeleid, het opstellen van het beleggingsplan en het monitoren van de vermogensbeheerders. De feitelijke besluiten worden binnen het bestuur genomen.

Met de wijzigingen in het bestuur in 2017 is ook de samenstelling van de beleggingsadviescommissie gewijzigd. De heer Bosman is sinds september voorzitter van de beleggingsadviescommissie. Mevrouw Peters is vanuit het bestuur lid van de beleggingsadviescommissie. De heer Schapendonk is als extern lid toegevoegd. De beleggingsadviescommissie werd in 2017 ondersteund door EY Montesquieu en NNIP als externe adviseurs.

Communicatiecommissie

In een deel van het verslagjaar 2017 was de communicatie bij een communicatiecommissie belegd. Met de wijzigingen van de bestuurssamenstelling is de communicatiecommissie opgeheven. Binnen het bestuur valt communicatie binnen het aandachtsgebied van de heer Monsieur.

Compliance officer

Compliance beoogt een integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds en een integere cultuur te bewerkstelligen waarin het vanzelfsprekend is dat aan het fonds verbonden personen handelen in overeenstemming met de geldende maatschappelijke normen en de wet- en regelgeving. De compliance officer houdt toezicht op de deugdelijkheid en effectiviteit van interne regels en procedures. De heer Wintjes is compliance officer van het fonds. In dit bestuursverslag is een rapportage van de compliance officer opgenomen.

Uitbestede werkzaamheden

Administratie

De administratie van het pensioenfonds wordt uitgevoerd door AZL te Heerlen. AZL draagt onder meer zorg voor de volgende zaken:

- De pensioen- en deelnemersadministratie;
- De pensioenbetalingen;
- De financiële administratie;
- De jaarverslaglegging.

Vermogensbeheer

In het afgelopen boekjaar werd de renteafdekking uitbesteed aan NNIP. Hierbij werd gebruik gemaakt van beleggingsfondsen in vastrentende waarden van NNIP, staatsobligaties en derivaten. De aandelenbeleggingen waren ook belegd in beleggingsfondsen van NNIP. Het vorige bestuur heeft de keuze gemaakt om de zakelijke waarden portefeuille over te dragen naar een nieuwe vermogensbeheerder en over te gaan van actief beleggen naar passief beleggen. In het verslagjaar is deze keuze eind 2017

geëffectueerd door een belang te nemen in de aandelenfondsen van Northern Trust.

Voor deze aandelenfondsen wordt het valutarisico binnen de beleggingsfondsen afgedekt. Er resteert een klein valutarisico in het vastgoedfonds iShares. Vanwege de geringe positie heeft het bestuur besloten deze positie niet af te dekken.

Als gevolg van het besluit om in de aandelenfondsen van Northern Trust te beleggen is per medio november de valuta afdekking beëindigd. De vastgoedportefeuille is deels ondergebracht bij CBRE en deels bij BlackRock. Kas Bank N.V. is de custodian en verzorgt het collateral management.

Sinds eind 2017 is het bestuur actief op zoek naar een fiduciair manager. In het eerste kwartaal van 2018 is dit geëffectueerd door NNIP als fiduciair manager aan te stellen. Een belangrijke taak zal het opnieuw inrichten van de matching portefeuille zijn.

Beleggingsadministratie

De beleggingsadministratie wordt uitgevoerd door NNIP.

Certificering en Advisering

Actuariaat

Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen certificerende en adviserende werkzaamheden. Het bestuur heeft gedurende 2017 de adviserende werkzaamheden opgedragen aan Willis Towers Watson. EY Actuarissen verzorgt de certificerende werkzaamheden.

Controle

De controle van de jaarrekening is opgedragen aan PWC.

Externe ondersteuning

Het fonds maakt waar nodig gebruik van externe deskundigheid voor actuariaat, risicobeheersing op lange termijn en juridisch advies.

5. Bestuursaangelegenheden

Samenstelling bestuur

Naar aanleiding van de zelfevaluatie van het bestuur eind 2016 is begin 2017 besloten de bestuurssamenstelling aan te passen. Het paritaire model blijft gehandhaafd maar er is gekozen voor een kleiner bestuur. De bij de werkgever werkzame bestuurders zijn teruggetreden. Hun plaatsen zijn ingenomen door externe bestuurders. De bestuurders namens de geleding werknemers en gepensioneerden worden op voordracht van de respectievelijke vertegenwoordigers in het Verantwoordingsorgaan benoemd.

Financiering

De financiering van de pensioenvoorzieningen vindt plaats door bijdragen van werkgever en werknemers. De afspraken met betrekking tot de financiering en uitvoering van de pensioenregeling zijn vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst tussen het fonds en de aangesloten onderneming. De totale premie bedraagt 32,6% van de premiegrondslag.

ABTN

Het fonds heeft een actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) opgesteld waarin is omschreven welk beleid wordt gevoerd om de doelstellingen van het fonds te kunnen nakomen. In de ABTN wordt nader ingegaan op de organisatie van het fonds, de inhoud van de pensioenregeling (pensioenovereenkomst), de financiële opzet (grondslagen, het beleidskader en sturingsmiddelen), het beleggingsbeleid, het crisisplan, de hoofdlijnen van het interne beheersingssysteem en de opzet van de administratieve organisatie en interne controle alsmede de hoofdlijnen van de uitvoeringsovereenkomst. De ABTN is geactualiseerd in 2017.

Statuten

De statuten van het fonds zijn in het verslagjaar gewijzigd per 11 juli 2017.

Bestuursvergaderingen

Het bestuur vergaderde in het verslagjaar tien keer.

De financiële positie van het fonds is permanent op de agenda van het fondsbestuur geweest. CAO-partners zijn gedurende het jaar voortdurend geïnformeerd over de ontwikkeling van de financiële positie en de mogelijke consequenties hiervan voor de opgebouwde en op te bouwen pensioenaanspraken van de (gewezen) deelnemers en gepensioneerden. Deze belanghebbenden hebben hierover uiteraard ook informatie ontvangen. Pijnlijke maatregelen in de vorm van korting zijn weliswaar voorkomen, maar het bestuur realiseert zich dat de financiële positie van het fonds kwetsbaar is. Om de (beleids-) dekkingsgraad weer op een veiliger niveau te krijgen zijn een stijgende rente en/of positieve rendementen noodzakelijk.

Het bestuur heeft ervoor gekozen om de inrichting van het vermogensbeheer te wijzigen. Hierbij is onder meer met behulp van een externe adviseur een transitietraject opgestart. Vanuit een longlist heeft het bestuur uitvoering gegeven aan de reeds door het vorige bestuur ingeslagen weg om aandelen niet langer actief te laten beheren maar passief. Bij de keuze van de beleggingsfondsen is rekening gehouden met de ESG criteria van het pensioenfonds.

Het project integraal risicomanagement heeft geleid tot het vaststellen van een risicomanagement beleid. Na de wijziging in de personele bezetting van het bestuur is het project verder opgepakt. Dit heeft geleid tot implementatie van het systeem van integraal risicomanagement voor niet financiële risico's in het tweede kwartaal van 2018.

In 2017 is het onderzoek naar de toekomstbestendigheid van het fonds gestart. Daarbij zijn verschillende scenario's benoemd die in 2018 verder worden uitgewerkt.

Door sociale partners is ervoor gekozen de pensioenleeftijd in de pensioenregeling te verhogen van 67 jaar naar 68 jaar. Deze wijziging gaat in per 1 januari 2018. Aanvullend heeft het bestuur besloten de bestaande pensioenaanspraken eveneens te converteren naar een pensioenleeftijd van 68.

In vervolg op het aan het begin van het verslagjaar vastgestelde communicatiebeleidsplan is de website van het fonds volledig vernieuwd. Met de nieuwe website is het voor deelnemers mogelijk om direct inzage te krijgen in hun pensioenopbouw bij het fonds en kan door middel van een zogenaamde "pensioenschets" ook inzicht worden verkregen in de totale pensioensituatie. Daarmee beschikken deelnemers over een instrument waarmee zij hun eigen financiële planning vorm kunnen geven.

In het najaar zijn deelnemers en gepensioneerden voor het eerst uitgenodigd voor een deelnemersonderzoek. Circa 20% van de doelgroep heeft aan het onderzoek deelgenomen. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat actieve deelnemers en gepensioneerden een eigen fonds waarderen. Het onderzoek bevestigde ook de keuze van het fonds voor een voorzichtig beleggingsbeleid. De deelnemers hechten de meeste waarde aan de zekerheid van pensioenen.

Code Pensioenfondsen

Het fonds voldoet aan de meeste in de Code Pensioenfondsen opgenomen normen. Op een aantal onderdelen is dit nog niet het geval. Een systeem van integraal risicomanagement (norm 23) is in het verslagjaar nog niet geïmplementeerd. Het nieuwe bestuur heeft ervoor gekozen om de risico's opnieuw te onderzoeken. In de eerste helft van 2018 heeft dit plaatsgevonden. Met het deelnemersonderzoek is een eerste start gemaakt voor het meten van de effectiviteit van het communicatiebeleid (norm 26). In de tweede helft van 2018 wordt een vervolg gegeven aan de meting van effectiviteit. Daarbij zal nadrukkelijk worden gekeken of dit mogelijk is zonder aanzienlijke kosten te maken. De permanente educatie van bestuursleden (norm 50) wordt door het bestuur ingevuld door middel van studiedagen en het bezoeken van seminars. Nu het bestuur in de nieuwe samenstelling compleet is kan

de verdere invulling van het opleidingsprogramma in 2018 worden vormgegeven. Daarbij wordt ook de competentievisie van het Verantwoordingsorgaan (norm 69) meegenomen. Binnen het bestuur wordt op dit moment aan de norm diversiteit geen volledige invulling gegeven: er zijn geen bestuursleden jonger dan 40 jaar. Bij de search naar nieuwe bestuursleden is gebleken dat het aantal geschikte kandidaten dat aan deze kwalificatie voldoet zeer minimaal is.

Zelfevaluatie

Zelfevaluatie is voor het bestuur een continue proces. Iedere bestuursvergadering wordt na afloop geëvalueerd.

In 2017 heeft overigens geen bestuurlijke zelfevaluatie plaatsgevonden. Reden hiervoor is dat vrijwel het volledige bestuur vernieuwd is en dat het bestuur in haar nieuwe samenstelling pas vanaf oktober 2017 opereert. Een zelfevaluatie in 2017 was daardoor niet zinvol. Voor 2018 is de periodieke bestuurlijke zelfevaluatie wel geagendeerd.

Naleving wet- en regelgeving

Er zijn bij het bestuur geen overtredingen bekend van wet- en regelgeving. In 2017 zijn door de toezichthouders AFM en DNB geen dwangsommen of boetes opgelegd. Ook heeft DNB geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Klachten en geschillen

In het pensioenreglement is een klachten- en geschillenregeling opgenomen. Deze is ook op de website van het fonds gepubliceerd. In het verslagjaar zijn geen klachten ontvangen.

Integere bedrijfsvoering en risicobeheersing

Het beleid van het fonds is gericht op een integere bedrijfsvoering. In dit kader heeft het bestuur de risico's van het fonds geanalyseerd. Een beschrijving van deze risico's alsmede de beheersingsmaatregelen zijn opgenomen in de ABTN van het fonds. In dit bestuursverslag wordt separaat verslag gedaan van de (mate van) risicobeheersing. Het bestuur is van mening dat met vorengenoemd risicobeleid, het periodiek (laten) uitvoeren van een ALM-studie, overige analyses alsmede overige periodieke rapportages zoals de risicomonitor en de administratieve rapportage, zorg wordt gedragen voor een integere bedrijfsvoering. Met de risicomonitor wordt de mate waarin recente volatiliteit doorwerkt in de (verwachte) ontwikkeling van de dekkingsgraad gemeten en wordt het bestuur in staat gesteld te beoordelen of het beleggingsbeleid in lijn is met de geformuleerde risicotoleranties.

Communicatie

Het fonds heeft, conform het advies van de AFM, vanuit gedragstoezicht de toezichthouder op de Pensioenfondsen, een communicatieplan opgesteld. Het communicatieplan wordt jaarlijks geëvalueerd en aangepast. Via de website van het pensioenfonds (www.pensioenfondsrockwool.nl) wordt per doelgroep –werknemers, gepensioneerden en bestuurders– de specifiek voor deze doelgroep relevante informatie verstrekt.

Jaarlijks ontvangen de actieve deelnemers, de arbeidsongeschikte deelnemers met recht op premievrije pensioenopbouw en de pensioengerechtigden het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) inclusief toelichting. De gewezen deelnemers ontvangen eenmaal per vijf jaar een UPO.

Het UPO is ontwikkeld door Pensioenfondsenkoepels en verzekeraars en geeft inzicht in de opgebouwde en eventueel nog te bereiken pensioenaanspraken. Doel van het UPO is dat alle pensioenuitvoerders eenzelfde pensioenoverzicht verstrekken waarmee (gewezen) deelnemers in staat worden gesteld om soortgelijke pensioenaanspraken uit meerdere bronnen afkomstig, bij elkaar op te tellen, te vergelijken etc. De aanspraken zoals vermeld in het UPO zijn eveneens zichtbaar in het nationaal pensioenregister. Via de website www.mijnpensioenoverzicht.nl kan elke burger door middel van zijn/haar DigiD-code op eenvoudige wijze inzicht krijgen in de eigen (totale) pensioensituatie. Twee keer per jaar ontvangen alle actieven en gepensioneerden een eigen nieuwsbrief van het pensioenfonds. Iedere 2 jaar wordt voor de gepensioneerden een bijeenkomst georganiseerd. Het communicatieplan is uitgewerkt en opnieuw vastgesteld in 2017.

Uitvoeringskosten en kosten vermogensbeheer

Het bestuur werkt met een begroting voor de pensioen- en administratiekosten. Deze begroting wordt gedurende het jaar gevolgd. In 2017 heeft het fonds wederom deelgenomen aan een benchmark onderzoek van Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI) waarmee inzicht is verkregen in het kostenniveau van het fonds. De uitkomsten van het onderzoek laten zien dat het fonds een gemiddeld kostenniveau heeft ten opzichte van vergelijkbare fondsen. Conform het in november 2011 door de Pensioenfederatie gepubliceerde document "Aanbevelingen uitvoeringskosten en de Nadere Uitwerkingen", zijn in navolgend kostenoverzicht de kosten van het pensioenbeheer en vermogensbeheer opgenomen. Het bestuur heeft kennis genomen van de aanbevelingen van de Pensioenfederatie over de mate waarin en de manier waarop pensioenfondsen hun uitvoeringskosten in beeld kunnen brengen en daarover kunnen rapporteren. Er wordt onderscheid gemaakt in de kosten van het pensioenbeheer en de kosten van het vermogensbeheer.

	2017	2016
Pensioenbeheer		
[a] Kosten in euro per deelnemer	€ 366,-	€ 416,-
Vermogensbeheer ¹⁾		
[b] Kosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,69%	0,33%
[c] Transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,40%	0,00%

De kosten van het pensioenbeheer (zie a) bedragen per deelnemer € 366,- (2016: € 416,-) waarbij het aantal deelnemers gelijk is aan de som van het aantal actieve deelnemers en de gepensioneerden. Bij de kosten van het pensioenbeheer worden de totale pensioenuitvoerings- en administratiekosten zoals verantwoord in de jaarrekening meegenomen. Alleen de kosten van het vermogensbeheer blijven hier buiten beschouwing.

Het pensioenfonds heeft echter ook een relatief groot aantal gewezen deelnemers. Dit zijn oud deelnemers die niet meer bij Rockwool BV (de werkgever) in dienst zijn en hun pensioenaanspraken niet naar een nieuwe werkgever hebben meegenomen. Indien de totale pensioenuitvoerings- en administratiekosten worden verdeeld over alle actieve deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers, bedragen de kosten van het pensioenbeheer in 2017 per persoon € 251,- (2016: € 284,-). De daling van de kosten pensioenbeheer per deelnemer wordt met name veroorzaakt door een afname van de kosten die in het verslagjaar zijn gemaakt en een stijging van het aantal pensioengerechtigden.

De kosten van vermogensbeheer worden berekend over het belegd vermogen van het fonds. Omdat het vermogen in 2017 is gestegen met € 9,243 miljoen, zijn de kosten van vermogensbeheer in euro's ook gestegen. Kosten van het vermogensbeheer (zie b en c) kunnen in twee categorieën worden onderscheiden. De eerste categorie betreft de kosten van de beheervergoeding aan de vermogensbeheerders en overige beheervergoedingen. Dit betreft een bedrag van € 1,242 miljoen waarvan € 0,780 miljoen rechtstreeks in rekening is gebracht van het pensioenfonds (zie de toelichting staat van baten en lasten). De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerders zoals opgenomen in de eerste categorie en bedragen per saldo € 1,353 miljoen. De totale kosten vermogensbeheer komen daarmee uit op € 2,595 miljoen (2016: € 1,284 miljoen). De toename in de kosten vermogensbeheer ten opzichte van 2016 (van 33.33 bps naar 68.78 bps voor 2017) heeft te maken met het feit dat het pensioenfonds over 2017 verplicht is de transactiekosten binnen de beleggingsfondsen te rapporteren (indirecte transactiekosten). In 2017 heeft een transitie van de aandelenportefeuille plaatsgevonden. De totale kosten van deze transitie bedragen € 0,159 miljoen. De gehele verhoging is toe te wijzen aan een toename van de transactiekosten (+37,8 bps). In termen van het gemiddeld beheerd vermogen namen de totale beheerkosten af (-2,3 bps).

1) De transactiekosten binnen de beleggingsfondsen worden voor het eerst gerapporteerd in 2017. De transactiekosten onder c zijn onderdeel van de totale kosten vermogensbeheer onder b.

Bij het transparant maken van de kosten vermogensbeheer 2017 zijn de aanbevelingen en definities van de Pensioenfederatie in acht genomen. Dat wil zeggen dat de cijfers zijn gebaseerd op werkelijke kosten (indien aanwezig), hetzij een resultaat zijn van schattingen welke qua methodiek minimaal voldoen aan de vereisten van de Pensioenfederatie.

Wanneer de beheerkosten zijn gefactureerd middels een factuur dan worden deze niet verwerkt in het resultaat van het beleggingsfonds, maar worden deze kosten verrekend met de cash op totaalniveau. Wanneer kosten worden bepaald op basis van schattingsmethodiek zijn deze wel verwerkt in de performance van het beleggingsfonds. De schatting van deze kosten wordt bepaald door het gemiddeld belegd vermogen te vermenigvuldigen met het standaardbeheervergoedingspercentage minus eventuele rebate fees.

Bedragen x € 1000,-	Kosten vermogensbeheer				Totaal
	Beheer- kosten	Performance gerela- teerde kosten	Transactie- kosten exclusief aan- en verkoop- kosten	Aan- en verkoop- kosten	
Kosten per beleggingscategorie ¹⁾					
Vastgoed	84	0	1	0	85
Aandelen	227	0	218	457	902
Vastrentende waarden	262	0	674	1	937
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	573	0	893	458	1.924
Kosten overlay beleggingen	138	0	0	2	140
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	711	0	893	460	2.064
Overige vermogensbeheerkosten					
Kosten fiduciair beheer	104				104
Bewaarloon	19				19
Advieskosten vermogensbeheer	260				260
Overige kosten	148				148
Totaal overige vermogensbeheerkosten	531				531
Totaal kosten vermogensbeheer	1.242	0	893 ²⁾	460	2.595

1) Deze bedragen zijn op basis van 'look-through' weergegeven. Dit in tegenstelling tot de bedragen verantwoord in de jaarrekening. In het jaarrekeninggedeelte van dit verslag worden de vermogensbeheerkosten opgenomen zonder look-through. Dit betekent dat in de jaarrekening alleen de directe vermogensbeheerkosten worden opgenomen waarvoor het fonds facturen ontvangt. Het verschil tussen dit overzicht en de jaarrekening betreffen met name transactiekosten die in de beleggingen zijn verdisconteerd.

2) Voor wat betreft de fondsen, volgt dit uit het swing pricing beleid wat dient ter bescherming van de zittende aandeelhouders. Op het moment dat een netto instroom plaatsvindt, wordt de prijs van het fonds verhoogd met de vooraf vastgestelde swing factor (d.w.z. instap-/uitstapvergoeding, i.v.m. de door het fonds te maken transactiekosten). Indien het pensioenfonds op dat moment uitstroomt, leidt dit tot negatieve transactiekosten voor het pensioenfonds omdat deze een hogere opbrengst genereert met de verkoop dan de feitelijke waarde van het betreffende aantal stukken. Op het moment dat er een netto uitstroom plaatsvindt, wordt de prijs van het fonds verlaagd met de vooraf vastgestelde swing factor. Indien het pensioenfonds op dat moment instroomt, leidt dit tot negatieve transactiekosten voor het pensioenfonds omdat deze minder betaalt voor de aankoop dan de feitelijke waarde van het betreffende aantal stukken.

6. Financiële positie van het fonds

Ontwikkelingen in 2017

Het belegd vermogen van het fonds (inclusief liquide middelen, overlay en vorderingen en schulden beleggingen) nam in het verslagjaar toe met € 9,243 miljoen tot € 352,740 miljoen (2016: € 343,497 miljoen). Het portefeuille rendement op basis van total return bedroeg in 2017: 2,2% inclusief overlayresultaat. Het renterisico is ultimo jaar voor ongeveer 72% afgedekt door middel van obligaties en renteswaps.

De voorziening pensioenverplichtingen eigen rekening is ultimo 2017 vastgesteld op € 350,633 miljoen inclusief voorziening voor arbeidsongeschiktheid. De technische voorziening van het fonds is vastgesteld op basis van een door DNB voorgeschreven rekenrente.

Dekkingsgraad en solvabiliteitseisen

Op basis van de hiervoor genoemde beleggingen en technische voorzieningen bedraagt de aan DNB gerapporteerde dekkingsgraad per 31 december 2017 101,1%. Deze zogenaamde DNB-dekkingsgraad, die gehanteerd wordt voor de beoordeling of er sprake is van een dekkings- of reservetekort, is vastgesteld op basis van een door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2017 bedraagt 99,8%. Deze beleidsdekkingsgraad wordt berekend door het gemiddelde van de afgelopen 12 dekkingsgraden per maandeinde te nemen.

De benodigde solvabiliteit onder het nFTK dient zodanig te zijn dat het fonds met 97,5% zekerheid volgend jaar voldoende vermogen heeft om de verplichtingen op marktconforme basis over te dragen. De benodigde solvabiliteit wordt bepaald met behulp van een door DNB aangereikt standaardmodel. Het vereist eigen vermogen bedraagt ultimo 2017 114,5%. Het minimaal vereist vermogen bedraagt 104,2%. Aangezien de aanwezige dekkingsgraad lager is dan het minimaal vereist vermogen en het vereist eigen vermogen, is per 31 december 2017 sprake van een reservetekort en een dekkingstekort. Het bij DNB ingediende herstelplan 2017 van het fonds is daarom in het eerste kwartaal van 2018 geactualiseerd en akkoord bevonden door DNB.

ALM-studie

In 2017 is gestart met een ALM studie. Deze studie is in 2018 afgerond. De ALM studie heeft tot het inzicht geleid dat de premie naar verwachting ontoereikend zal zijn om een jaarlijkse opbouw van 1,875% te kunnen toezeggen. Ook wanneer het fonds zou overstappen van de huidige toetsrente op basis van 10-jaarsrentemiddeling naar die van zogenaamd verwacht rendement is een jaarlijkse opbouw van 1,875% niet haalbaar.

Omdat het fonds zich in dekkingstekort bevindt is het niet toegestaan om meer risico te gaan lopen dan het huidige risico(budget). In de ALM studie zijn diverse varianten doorgerekend waarbij het risicobudget gelijk blijft, maar waarin de verdeling van de risico's over de diverse risicobronnen wijzigt (bijv. hogere renteafdekking en een hoger aandeel zakelijke waarden). In overleg met de nieuwe fiduciair manager zal de beleggingsportefeuille verder worden ingevuld.

Haalbaarheidstoets

Jaarlijks wordt door het pensioenfonds een haalbaarheidstoets uitgevoerd. Doel van de haalbaarheidstoets is onder meer inzicht te geven in de mate waarin pensioenfondsen in staat zijn in de toekomst toeslagen te verlenen op de (ingegane) pensioenen. In feite geeft de uitkomst van de haalbaarheidstoets daarbij aan of toekomstige pensioenuitkeringen inflatiebestendig zijn. Met de uitkomsten kunnen deelnemers pensioenfondsen beter met elkaar vergelijken. Sociale partners (ROCKWOOL en de vakbonden) kunnen met de uitkomsten bepalen of de beoogde doelstellingen van de afgesproken pensioenregeling kunnen worden gerealiseerd. Voor het bestuur van het pensioenfonds zijn de uitkomsten van belang voor het bepalen van het financiële beleid van het pensioenfonds. Alle pensioenfondsen moeten dezelfde uitgangspunten hanteren bij het uitvoeren van de haalbaarheidstoets. De uitgangspunten zijn vastgesteld door DNB. Een pensioenresultaat van 100% houdt in dat het pensioenfonds op de lange termijn in staat is de pensioenen zodanig te verhogen dat de inflatie wordt bijgehouden. Het pensioenresultaat 2017 van het fonds is 96,6%. Dit resultaat voldoet aan de door de sociale partners gestelde grenzen.

Premie

Voor de financiering van de pensioenregeling is tussen de werkgever en het pensioenfonds in de uitvoeringsovereenkomst overeengekomen dat een doorsneepremie (als percentage van de pensioengrondslagsom) zal worden betaald. De premie bedraagt 32,6% van de premiegrondslag. Het fonds gaat uit van een gedempte kostendekkende premie. Bij een gedempte premie wordt de premie berekend als de som van een voortschrijdend gemiddelde van de rentetermijnstructuur met een periode van 10 jaar. De feitelijk betaalde premie over 2017 bedraagt € 11,291 miljoen. De inkoop voor VPL-aanspraken (op basis van de ongedempte rente en exclusief opslag voor het vereist eigen vermogen) bedraagt € 485 duizend, waardoor een premie resteert van € 10,806 miljoen ter financiering van nieuwe aanspraken. Dit betekent dat de door het fonds ontvangen premie in 2017 kostendekkend is. De marktrente ligt lager dan de rekenrente waarop de gedempte kostendekkende premie wordt berekend. Daarom is de premie berekend op marktrente niet kostendekkend, dit wil zeggen dat de premie niet bijdraagt aan herstel, maar juist ten koste gaat van de dekkingsgraad.

Toeslagverlening

Het fonds heeft, naar aanleiding van de uitgevoerde aanvangshaalbaarheidstoets en het overleg met sociale partners, de toeslagambitie in 2015 opnieuw gedefinieerd. Op basis van de uitkomsten van de aanvangshaalbaarheidstoets is een volledige toeslagverlening in de toekomst niet te verwachten. Dit is voornamelijk het gevolg van de huidige externe factoren (marktomstandigheden ten aanzien van de rentestand). Elk jaar wordt het voor toeslag beschikbare vermogen vastgesteld. Voor zover het vermogen boven de beleidsdekkingsgraad van 110% uitkomt is toeslagverlening mogelijk. Bij een beleidsdekkingsgraad tussen 110% en 130% is de toeslag een percentage van hetgeen er verleend kan worden. Wanneer de dekkingsgraad hoger is dan 130% is volledige toeslagverlening mogelijk. Tevens kan dan door het bestuur worden besloten tot incidentele toeslagverlening. Gezien de financiële positie van het fonds werd er in 2017 en wordt er opnieuw in 2018 geen toeslag verleend. De toeslagverlening voor deelnemers wordt gebaseerd op de CAO loonronde van de werkgever. Voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden wordt de toeslagverlening gebaseerd op het CPI alle huishoudens sept/sept. Zodra de financiële positie dit toelaat kan het bestuur eventueel besluiten tot het toekennen van inhaaltoeslag. Onderstaand een overzicht van de toegepaste toeslag in vergelijking met de werkelijke toeslag factoren:

	2018	2017	2016	2015	2014
Deelnemers					
Werkelijke toeslag	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Toeslag factoren	2,00%	2,25%	1,65%	2,50%	1,50%
Gewezen deelnemers/ gepensioneerden					
Werkelijke toeslag	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Toeslag factoren	1,50%	0,30%	0,64%	0,88%	2,45%

Korten

Wanneer de beleidsdekkingsgraad 5 jaar achter elkaar lager is dan 104,2% moeten de pensioenen direct worden gekort. Bij ons pensioenfonds kan dit in 2020 het geval zijn.

Wanneer de dekkingsgraad lager is dan 115% moet een herstelplan worden gemaakt waaruit blijkt dat dit niveau weer binnen 10 jaar wordt gehaald. Op basis van de dekkingsgraad aan het begin van het jaar wordt bepaald of dat gaat lukken. De cijfers per 1 januari 2018 geven aan dat geen korting nodig is. De dekkingsgraad aan het einde van dit jaar bepaalt of een herstel binnen 10 jaar naar de vereiste dekkingsgraad van 115% lukt. Als dat niet zo is, dan is een korting van aanspraken noodzakelijk. Het bestuur heeft wel besloten dat een noodzakelijke korting wordt verdeeld over 10 jaar wanneer herstel niet binnen 10 jaar lukt. Op deze manier wordt de jaarlijkse korting beperkt.

7. Pensioenen

Het pensioenfonds voert de pensioenregeling(en) uit voor de werknemers van ROCKWOOL B.V. alsmede de (directe of indirecte) dochtermaatschappijen waarvoor de CAO voor ROCKWOOL geldt (hierna te noemen werkgever). De wederzijdse verantwoordelijkheden, rechten en (financiële) plichten zijn vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst met de werkgever. In deze overeenkomst zijn onder meer bepalingen opgenomen met betrekking tot de aanmelding van deelnemers, premievaststelling, de wijze en het tijdstip van premiebetaling en het verlenen van toeslagen. Het pensioenfonds voert de pensioenregeling uit voor de (gewezen) deelnemers en gepensioneerden en nabestaanden die rechten hebben verworven op grond van het pensioenreglement.

Dat geldt tevens voor arbeidsongeschikte deelnemers die premievrije rechten hebben opgebouwd in vorige regelingen. De regeling kan worden geclassificeerd als een collectieve beschikbare premieregeling (CDC). Indien de benodigde pensioenpremie voor de reglementaire opbouw dit maximum overschrijdt, zal dit leiden tot een verlaagde toekomstige pensioenopbouw.

De pensioenregeling heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst. De belangrijkste kenmerken per 1 januari 2018 van de regeling zijn als volgt:

- Pensioensysteem: Pensioenregeling gebaseerd op voorwaardelijk geïndexeerd middelloon
- Pensioenleeftijd: 68 jaar
- Opbouw franchise: € 18.028
- Pensioengevend salaris: 12 x maandsalaris inclusief persoonlijke en/of ploegentoeslag plus 8% vakantietoeslag en eindejaarsuitkering tot maximaal €105.075
- Premie franchise: € 20.504
- Pensioengrondslag: Pensioengevend salaris minus Opbouw Franchise
- Premiegrondslag: Pensioengevend salaris minus Premie Franchise
- Opbouwpercentage: Maximaal 1,875% van de pensioengrondslag, voor 2018 vastgesteld op 1,798%
- Nabestaandenpensioen: 70% van het ouderdomspensioen op opbouwbasis
- Wezenpensioen: 20% van het partnerpensioen
- Werknemersbijdrage: 12,6% van de premiegrondslag
- Werkgeversbijdrage: 20% van de premiegrondslag

Garantieregeling

Na invoering van de huidige regeling per 1 januari 2006, is voor de deelnemers uit de oude regeling een garantieregeling overeengekomen. Deze houdt het volgende in: voor een aantal medewerkers geboren op of na 1 januari 1950 is er een garantieregeling van toepassing, zoals vastgelegd in het pensioenreglement. Deze garantieregeling bestaat uit VPL I en VPL II aanspraken. De VPL I aanspraken hebben betrekking op in het verleden niet volledig gebruikte fiscale ruimte. De VPL II aanspraken hebben betrekking op in de toekomst niet volledig te gebruiken fiscale ruimte. Per 1 januari 2015 is de nieuwe opbouw voor de VPL II aanspraken komen te vervallen. De VPL I regeling eindigt in 2020.

Pensioenleeftijd 68 jaar

De sociale partners hebben besloten dat vanaf 1 januari 2018 de pensioenleeftijd wordt omgezet naar 68 jaar.

8. Beleggingen

Algemene ontwikkelingen

Totaal belegd vermogen

Het totaal belegd vermogen inclusief liquide middelen, overlay en vorderingen en schulden beleggingen per 31 december 2017 bedraagt € 352,740 miljoen. Voor de samenstelling van het belegd vermogen wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

Beleggingsplan

In het beleggingsplan is opgenomen dat het fonds niet wenst te beleggen in fondsen die opereren in strijd met de voorschriften aangaande milieu en klimaat, mensenrechten, kinderarbeid en discriminatie. Het fonds belegt niet in de premiebijdragende onderneming. Het doel van het gekozen beleggingsbeleid is om na kosten een hoger rendement te behalen dan de benchmark. Het verwachte rendement van risicovollere beleggingen is hoger waarbij ook een hogere kostencomponent past. Omdat al een aantal jaren de vermogensbeheerder niet in staat bleek te voldoen aan een beter resultaat op rendement dan de benchmark, heeft het bestuur besloten om de strategie te wijzigen in beleggen in passieve aandelenfondsen. Hierdoor wordt met een hele geringe afwijking van de benchmark belegd en zal het resultaat na kosten niet veel kunnen afwijken van de benchmark. Deze fondsen hebben verder ook aanmerkelijk lagere vermogensbeheerkosten. Dit zal in het volgende verslagjaar zichtbaar worden.

ESG beleggingen

Bij de keuze van beleggingen is voor een deel rekening gehouden met de ESG-criteria van het pensioenfonds. De aandelen zijn belegd in fondsen die voldoen aan deze criteria. Dit is 24,1% van het totaal belegd vermogen.

Assetmix

De beleggingsmix voor het fonds is vastgesteld op 70% vastrentende beleggingen, 25% zakelijke beleggingen en 5% vastgoedbeleggingen.

	Strategische allocatie	Feitelijke allocatie per 31-12-2017
Vastrentende waarden (inclusief overlay)	70%	66,4%
Aandelen	25%	24,1%
Vastgoed	5%	4,0%
Liquiditeiten	0%	5,5%

Bandbreedtes

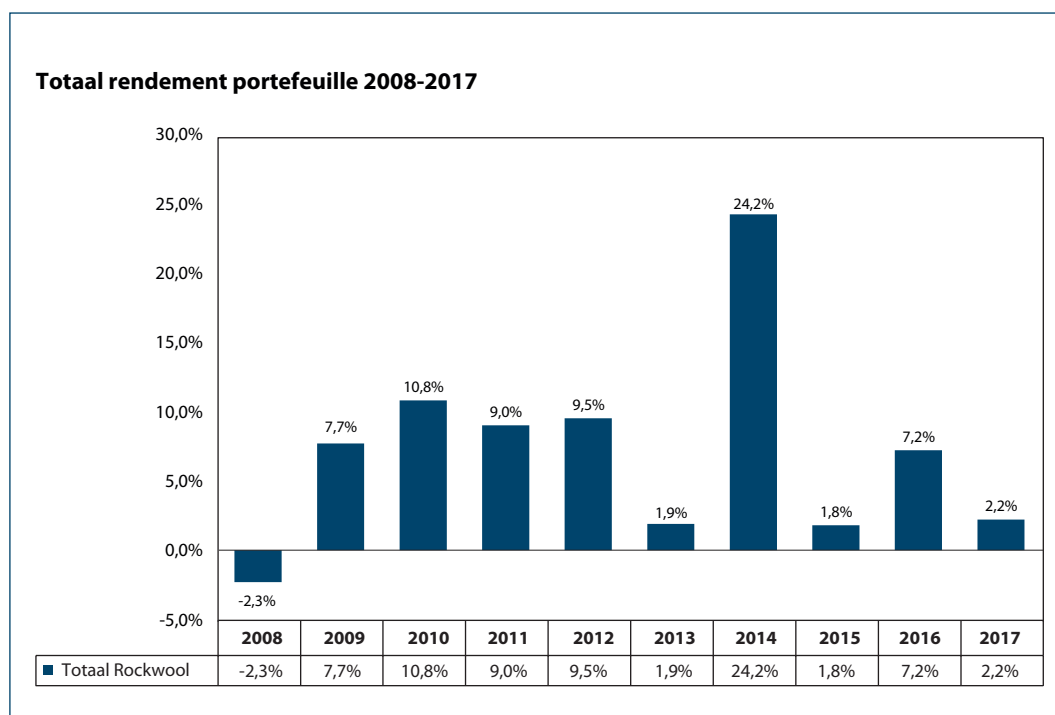
Voor ieder type belegging in de assetmix geldt de volgende bandbreedtes:

Vastrentende waarden	+ of - 10%
Aandelen	+ of - 10%
Vastgoed	+ of - 5%

Verdeling rendement:

	Rendement	Benchmark
Vastrentende waarden	0,5%	0,7%
Aandelen	11,6%	10,3%
Vastgoed	0,7%	1,0%
Overlay rente	-12,7%	
Overlay valuta	2,9%	
Totaal rendement	2,2%	

Onderstaand een overzicht van de rendementen over de afgelopen jaren.

Totale portefeuille

Het rendement op de totale portefeuille is in 2017 uitgekomen op 2,2%.

De beleggingen van het pensioenfonds zijn ingedeeld naar een Matching en Return portefeuille. Door deze administratieve indeling van de beleggingsportefeuille in twee componenten is het pensioenfondsbestuur beter in staat om de kwaliteit van haar beleggingsbeleid (waaronder het renterisicobeleid) en de onderliggende factoren beter te analyseren en beleidsmatig bij te sturen.

Rendement Matchingportefeuille

Uitgangspunt is een renteafdekking van 72% op UFR basis. Dit betekent dat de waarde van de matchingportefeuille voor 72% mee beweegt met de verplichtingen van het fonds op basis van de UFR curve. De waardeverandering van de pensioenverplichtingen

op UFR-basis bedroeg in het verslagjaar -1,73%. Omdat de verandering in marktwaarde groter was dan de waardering op UFR-basis betekent dit een daling van 2,25% in het verslagjaar. De allocatie naar de Matchingportefeuille is 66,4% per 31 december 2017.

Het rendement van de Matchingportefeuille is opgebouwd uit een discretionair mandaat met swaps en beleggingsfondsen:

- Het rendement van de discretionair beheerde component van de Matchingportefeuille (inclusief overlay door middel van interest rate swaps); was 12,72% negatief. Dit wordt veroorzaakt door de stijging van de rente. Voor deze portefeuille is geen benchmark. Naast swaps (bijdrage -11,05%), zitten er discretionaire staatsobligaties in de portefeuille (-1,74%) en geldmarktfondsen (-0,41%). Naast de discretionair beheerde component maken ook vastrentende waarden fondsen deel uit van de matching portefeuille (rendement +0,53%). Het totale rendement van de matching portefeuille (-2,25%) bleef licht achter bij het rendement op de benchmark, de verplichtingen (-1,73%). Het relatieve verschil kan worden verklaard uit de ontwikkeling van spreads (spread risico).
- Het rendement van het beleggingsfonds NN Fixed Income All Grade fonds was 0,53%. Helaas heeft het beleggingsfonds na kosten ook slechter gepresteerd dan de benchmark (0,53% vs. 0,68%) . De oorzaak was het innemen van verschillende posities op het gebied van rente, krediet en valuta.

Toelichting Matchingportefeuille

De Matchingportefeuille heeft in het verslagjaar lager gerendeerd dan de pensioenverplichtingen.

Het rendementsverschil is vooral ontstaan vanwege een ongunstig rente-effect. Rente-effecten ontstaan gedurende het jaar omdat de beoogde omvang van de renteafdekking niet altijd precies kan worden geïmplementeerd. Het negatieve rendementsverschil is daarnaast ontstaan omdat de actieve beleggingen binnen de matching portefeuille achterbleven bij de benchmark. De teleurstellende rendementsontwikkeling is mede een van de oorzaken dat het bestuur de matchingportefeuille opnieuw wil inrichten.

Rendement Returnportefeuille

Tot de helft van november belegde het pensioenfonds in actieve aandelenfondsen waarbij men streeft via actief beleid extra aanvullend rendement te realiseren. In november zijn deze fondsen omgezet naar passieve aandelenfondsen waarbij men streeft om hetzelfde rendement te behalen als de benchmark, waarbij mogelijke afwijkingen veel geringer zullen zijn. De allocatie naar de returnportefeuille is 24,1% per 31 december 2017.

Het rendement van de Returnportefeuille is opgebouwd uit:

- Het rendement van de aandelen in de ontwikkelde markten; deze rendeerden 10,7% (versus 9,6% benchmarkrendement).
- Het rendement van de aandelen uit opkomende markten; deze rendeerden 24,2% (versus 20,6% benchmarkrendement).
- Het rendement van vastgoed; deze beleggingscategorie rendeerde in het verslagjaar 0,7% (Voor het vastgoedfonds is geen representatieve benchmark aanwezig).

Op basis van bovenstaande deelrendementen rendeerde de Returnportefeuille met 9,9%. Het benchmarkrendement van de Returnportefeuille kwam in het verslagjaar uit op 8,7%.

Toelichting Returnportefeuille

De Returnportefeuille heeft in het verslagjaar beter gerendeerd dan de benchmark. De positieve relatieve performance van het NN Global Fund en het NN Global Emerging Markets Fund hebben de grootste bijdrage aan de outperformance van de return portefeuille geleverd. Daarnaast droeg de overweging van aandelen versus vastgoed positief hieraan bij. De relatieve performance van de NN fondsen was gedurende 2017 positief. Over een langere periode is deze relatieve performance negatief geweest.

Toelichting aandelen ontwikkelde markten

De mondiale aandelenmarkten deden het, dankzij positieve groeiverrassingen en een degelijke winstgroei, goed in 2017. De volatiliteit was relatief laag en de aandelenkoersen realiseerden (uitgedrukt in euro's) wereldwijd een rendement van 9,6%. Ten opzichte van de benchmark presteerden de aandelen beter. Deze outperformance werd voornamelijk veroorzaakt door de positieve bijdrage van de aandelenselectie in binnen het NN Global Fund en het NN Global Emerging Markets Fund.

Toelichting aandelen opkomende markten

Opkomende markten blonken, dankzij de verbetering van het economische momentum en groeiende winsten uit met een benchmarkrendement van 20,6% in Euro.

Toelichting vastgoed

De totale portefeuille heeft dit jaar een rendement gehaald van 0,68%. Het CBRE Eurosiris Fund wordt afgebouwd en nieuwe opbouw vindt plaats in het iShares Developed Markets Property Yield UCITS ETF. Het fonds belegt ultimo 2017 voor een waarde van € 2,258 miljoen in het CBRE Eurosiris Fund, terwijl de totale waarde van de vastgoedportefeuille € 14,008 miljoen bedraagt.

Toelichting valuta-overlay

De in 2017 toegepaste (gedeeltelijke) afdekking van het valutarisico uit hoofde van belegging in US dollars, Japanse yen en Britse ponden droeg positief bij aan het rendement van de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds.

Toelichting liquiditeiten

Richting het jaareinde heeft het fonds een liquiditeitenpositie opgebouwd van 5,6%. Dit is meer dan conform het mandaat van 5% toegestaan is. Het bestuur heeft besloten om gegeven de veranderingen die in 2018 plaats zullen vinden in de portefeuille, deze overschrijding goed te keuren. Er is bewust gekozen om niet te beleggen in een geldmarktfonds omdat deze door de rentecurve een negatief rendement hebben. Het laten staan van deze positie op de rekening courant kostte geen rendement. Vanwege risicobeheersing is gekozen om de liquiditeit te stallen bij de Rabobank. De rating van de Rabobank is AA.

Vooruitzichten***Economie***

Het economisch herstel zette in 2017 wereldwijd door en macrocijfers waren gemiddeld beter dan verwacht. De groei van de wereldeconomie werd zo opgestuwd tot aan de bovenkant van de groeirange van 3%-3,5%. Het economisch herstel leidde nog niet tot een aantrekkende loongroei en een materiële toename van de inflatie, waardoor rentes laag bleven en centrale banken geen haast hoefden te maken met een normalisatie van het beleid.

De krappere arbeidsmarkt in de VS kan zich gaan vertalen in een sterkere loongroei en een hogere inflatie. In de eurozone wordt een iets gematigder beeld verwacht; daar zal de inflatie naar verwachting minder sterk aantrekken dan in de VS. Hetzelfde beeld geldt voor de opkomende markten; ook hier zal de inflatie naar verwachting slechts gematigd toenemen.

Verwacht wordt dat de Fed de rente in 2018 verder zal verhogen. De ECB zal haar opkoopprogramma naar verwachting tussen september en december 2018 geleidelijk afbouwen naar nul. Mits de inflatie binnen de perken blijft, bestaat de kans dat de ECB tot in 2019 obligaties in beperkte mate zal blijven opkopen. In Japan wordt verwacht dat gaandeweg in 2018 de rente zal worden verhoogd.

Financiële markten**Aandelen**

Het fundamentele beeld voor de aandelenmarkten is zeer gunstig. De macrocijfers zijn sterk en de winstgroei zal in 2018 naar verwachting in de dubbele cijfers uitkomen. Tegelijkertijd zorgt de lage inflatie ervoor dat het monetaire beleid niet snel zal worden verkapt. De koers/winstverhoudingen zijn weliswaar gestegen, maar de waarderingen zijn over de breedte genomen (zeker in Japan en in de eurozone) in lijn met historische waarderingsgemiddelden. Beleggers zijn over het algemeen optimistisch en hebben hoge groeiverwachtingen voor 2018. Dat maakt markten ook kwetsbaar. Veel beleggers zijn op zoek naar rendement en hebben grote belangen in aandelen. Bij een stijging van de rente zal meer geld uit aandelen naar obligaties gaan, waardoor de volatiliteit in de markten kan gaan toenemen.

Obligaties

Uit macro-economische- en inflatiecijfers kan worden afgeleid dat de monetaire steun vanuit de centrale banken kan gaan afnemen. De koersen op (staatsobligatie-) markten zullen daardoor volatieler worden, c.q. gaan dalen. Bedrijfsobligaties zullen zich daar dan bij aansluiten. Gematigd oplopende spreads zijn niet uitgesloten; grote correcties liggen echter minder voor de hand, omdat zich deze historisch gezien alleen voordoen tijdens recessies.

Vastgoed

Hoewel de economische vooruitzichten gunstig zijn voor vastgoed, zijn er grote verschillen binnen de subsectoren. Met name het segment commercieel vastgoed heeft steeds meer problemen onder andere door de opkomst van e-commerce, flex werk enzovoort. Die invloed is voor een deel weliswaar ingeprijsd, maar houdt de sector kwetsbaar. Locaties zijn van groot belang. Daarnaast kunnen stijgende rentes negatief uitwerken op vastgoedprijzen, waarbij moet worden aangetekend dat het relatief gunstige (dividend) rendement van vastgoed voor enige bescherming kan zorgen.

9. Risico- en beheersingsbeleid

Visie op risicobeheersing

Risicomanagement is een belangrijk onderdeel van “good governance” en prudent bestuur en dient ingebed te zijn in de reguliere beleids- en bedrijfsvoering processen. In 2017 is het bestuur begonnen met de inrichting van het integraal risicomanagement. Tot nu toe is de beheersing van risico's binnen het fonds op verschillende plekken belegd. Veel risico's worden wel gemeten en in verschillende dimensies worden wel assessments uitgevoerd, maar in 2017 was van een risicomanagementcyclus nog geen sprake. Vanaf begin 2018 is er wel een risicomanagementcyclus. Er zijn elk kwartaal risicorapportages beschikbaar die door het bestuur gemonitord worden. Een onafhankelijke proactieve risicofunctie is onontbeerlijk, net als een goede communicatie met de stakeholders over risico's en risicobeleid. Het bestuur heeft bij de inrichting van risicomanagement rekening houden met de complexiteit, de omvang, de cultuur, de aard van de pensioenregeling en de te realiseren doelstellingen.

Het bestuur beoogt een balans te vinden tussen risico en rendement, een effectieve uitvoering van de pensioenregeling en beheersbare kosten. Hierbij heeft het bestuur oog voor zowel de financiële als de niet-financiële risico's.

Op tactisch en operationeel niveau, voor wat betreft de uitbestede activiteiten, monitort het bestuur het risicomanagement en de performance van de uitvoerders. Bovendien houdt het bestuur toezicht op de aan het bestuursbureau gedelegeerde activiteiten. In 2017 is het risicomanagement gewaarborgd in de verschillende commissies:

- De beleggingsadviescommissie: het beleggingsbeleid en financieel balansrisicomanagementbeleid;
- De communicatiecommissie: communicatiebeleid en communicatie- en reputatierisico's;
- De IRM commissie: vaststellen van het risicomanagementbeleid en het verzorgen van rapportages ten behoeve van het bestuur.

Gedurende 2017 is het bestuur begonnen met de inrichting van het integraal risicomanagement van de niet-financiële risico's. Dit zal in 2018 worden afgerond. Omdat het bestuur grote personele wijzigingen heeft gehad zit er meerwaarde in een risico assessment met het nieuwe bestuur. Hierdoor worden de risico's door het gehele bestuur doorleefd en wordt het een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering.

Vanuit een inventarisatie van de risico's worden waar nodig aanvullende beheersmaatregelen opgesteld. Middels een risicodashboard zal per kwartaal gemonitord worden of aanscherping van beheersmaatregelen noodzakelijk is.

De verdere uitwerking en exacte plaats van integraal risicomanagement vanuit eerste lijn of tweede lijn zal gedurende 2018 invulling krijgen.

Bruto en netto risicoprofiel en risicobereidheid

Het fonds onderscheidt een 5-tal kern risicocategorieën:

1. Strategische risico's; er is sprake van een hoge mate van risicobereidheid: binnen bandbreedtes zijn risico's geaccepteerd.
2. Financiële risico's; er is sprake van een hoge mate van risicobereidheid: binnen bandbreedtes zijn risico's geaccepteerd.
3. Operationele risico's; beperkte risicobereidheid; risico's zijn acceptabel, mits de gevolgen door het fonds makkelijk te dragen zijn.
4. Compliance risico's; beperkte risicobereidheid, het moet goed geregeld zijn.
5. Financiële verslaggevingsrisico's; beperkte risicobereidheid, het moet goed geregeld zijn.

Gedurende 2017 is het bestuur begonnen met de inrichting van het integraal risicomanagement. Dit zal in 2018 een vervolg krijgen.

Er zal een inventarisatie gemaakt worden van de risico's die het fonds onderscheidt en welke beheersmaatregelen al zijn ingebed in de organisatie. Middels een risicodashboard zal per kwartaal gemonitord worden of aanscherping van beheersmaatregelen noodzakelijk is. Voor veel risico's heeft het bestuur de risicobereidheid en de beheersmaatregelen in beeld. Het is onmogelijk om alle risico's te beschrijven. Hieronder volgen de belangrijkste risico's.

Catastrofe risico

Onder catastrofes schaarst het fonds zowel 'Black Swans' als 'Perfect Storms'. 'Black Swans' zijn gebeurtenissen die niet eerder zijn waargenomen en waarvan dus ook niet bekend is dat ze kunnen voorkomen. 'Perfect Storms' zijn gebeurtenissen die het gevolg zijn van onwaarschijnlijke samenloop van omstandigheden die elk voor zich bekend en hanteerbaar zijn, maar in hun samenhang een calamiteit opleveren. Uitzonderlijke, onvoorziene en onwaarschijnlijke gebeurtenissen kunnen een grote en soms een extreme invloed hebben op het rendement van een gevolgde (beleggings)strategie. Dit soort catastrofes komen niet voort uit een modelleerbaar toeval, maar uit onverwachte en onvoorziene gebeurtenissen dikwijls resulterend in financiële crashes.

Risicobereidheid

Het bestuur realiseert zich dat dergelijke zoals hierboven omschreven onvoorspelbare omstandigheden, die buiten de directe invloedssfeer van het bestuur liggen, zich kunnen voordoen. Het bestuur beoordeelt het catastrofe risico als een strategisch risico en heeft daarbij een sterke risicobereidheid.

Fondsbeleid & Beheersmaatregelen

Het bestuur heeft een crisisplan opgesteld als handelingsplan om adequaat en tijdig te reageren indien extreme situaties zich voordoen. Indien de dekkinggraad zich bevindt onder de kritische dekkinggraad zullen onvoorwaardelijke pensioenkortingen kunnen volgen. Na toepassing van deze beheersmaatregelen acht het fonds het netto risico als aanzienlijk.

Rentemismatchrisico

De rentegevoeligheid op basis van de marktrente van de nominale pensioenverplichtingen met een duratie van 19,7 is groter dan de rentegevoeligheid van de beleggingen. De fondsbeleggingen bestaan enerzijds uit 70% vastrentende waarden met een duratie van circa 6,7 en anderzijds 25% zakelijke waarden en 5% vastgoed. Bij een rentedaling stijgt de contante waarde van de verplichtingen door deze "mismatch" in rentegevoeligheid veel sterker dan de actuele waarde van de aangehouden beleggingen. Deze mismatch qua duratie 19,7 versus 4,7 ($=70\% \times 6,7$) van circa 15 in de balans heeft grote impact op de dekkinggraad van het fonds bij een rentewijziging. Bij 1%-punt rentedaling leidt dat tot circa 13% dekkinggraad-punt daling.

Risicobereidheid

Dit betreft een financieel risico en het bestuur kent daarmee hier een sterke risicobereidheid aan toe. Het rentemismatchrisico wordt niet volledig afgedekt.

Fondsbeleid en Beheersmaatregelen

Om het negatieve effect van rentedalingen op de financiële positie te beperken en de nominale dekkingsgraad te beschermen dekt het fonds strategisch 72%, op basis van UFR rente, van het renterisico af. Deze afdekking vindt plaats door middel van derivaten. Het overlaymanagement heeft het fonds uitbesteed aan NNIP. Het fonds dekt bewust niet het hele rentemismatchrisico af, aangezien een rentestijging een positief effect heeft op de reële dekkingsgraad en daarmee op de mogelijkheid tot indexatie. Het bestuur kiest dus voor een bepaalde balans tussen de bescherming van de nominale dekkingsgraad (niet korten) en de reële dekkingsgraad (indexatie).

Uitgaande van de financiële situatie ultimo 2017 leidt een parallelle rentedaling van 1%-punt over alle looptijdsegmenten (beleggingsmix, verplichtingenstructuur):

- Bij nul renteafdekking tot een daling van de dekkingsgraad van circa 12,7%-punt;
- Bij een renteafdekking van bijna 72% tot een daling van de dekkingsgraad van circa 4,8%-punt.

Na toepassing van deze beheersmaatregelen is het netto risico aanzienlijk teruggebracht, maar blijft het risico substantieel.

Valutarisico

Valutarisico betreft het risico dat de waarde van de beleggingen in vreemde valuta verslechtert als gevolg van veranderingen van vreemde valutakoersen. De kans dat de wisselkoers van vreemde valuta verslechtert ten opzichte van de euro betekent een risico voor een pensioenfonds omdat verplichtingen in euro luiden en bezittingen (deels) in vreemde valuta. Dit risico is van belang voor zowel directe posities in een valuta, als voor beleggingen die gewaardeerd zijn in een andere valuta.

Risicobereidheid

Dit betreft een financieel risico en het bestuur kent daarmee hier een sterke risicobereidheid aan toe. Het valutarisico wordt gedeeltelijk afgedekt.

Fondsbeleid en beheersmaatregelen

Om het negatieve effect van valutaschommelingen op de financiële positie op korte termijn te beperken heeft het fonds gekozen voor fondsen van Northern Trust waar de valuta in wordt afgedekt. Er is nog een valutarisico in de vastgoedfondsen. Door de geringe omvang van dit risico heeft het bestuur ervoor gekozen dit niet af te dekken.

Macro langlevensrisico

Dit risico verwijst naar de constatering dat we allen langer leven dan oorspronkelijk verwacht. Waar te nemen valt dat de levensverwachting van de werkende bevolking, met verschillen per sector, significant hoger is dan die van de totale bevolking. De stijgende levensverwachting en daarmee samenhangend de resultaten van het sterftegrondslagen-onderzoek leiden tot een stijging van de verplichtingen van het fonds, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Risicobereidheid

Het bestuur beschouwt het macro langleven risico als een beïnvloedbaar verzekeringstechnisch risico behorende tot de categorie financiële risico's. Het fonds heeft een sterke risicobereidheid met betrekking tot het macro langlevensrisico.

Fondsbeleid en beheersmaatregelen

Het bestuur houdt bij de vaststelling van de pensioenverplichtingen rekening met de toekomstige levensverwachting van de verschillende groepen (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Er is sprake van een op de fonds specifieke kenmerken toegesneden ervaringssterfte bepaald door Willis Towers Watson. Dit resulteert in correctiefactoren voor ervaringssterfte. Op macroniveau is in Nederland en daarom ook op ons fonds een belangrijke maatregel van toepassing door de verplichting tot langer doorwerken, i.e. het levensaanpassingsmechanisme. Er vindt dan langer pensioenopbouw plaats en gepoogd wordt om de

gemiddelde uitkeringsduur te bestendigen. Dit geldt naast de slapers ook voor de actieve deelnemers van ons fonds. Na toepassing van deze beheersmaatregelen acht het fonds het netto risico als aanzienlijk.

Uitbestedingsrisico

Het bestuur heeft de uitvoering uitbesteed van de pensioenregeling (rechten- en uitkeringen-administratie), het vermogensbeheer en de financiële administratie, maar blijft als bestuur eindverantwoordelijk voor deze processen en resultaten. Uitbesteding draait om de afweging van zelf doen versus door derden op structurele basis activiteiten te laten verrichten. De beslissing tot uitbesteding is van strategische aard. Periodiek wordt deze beslissing herijkt. Aan uitbesteding zijn belangrijke voordelen verbonden zoals schaalvoordelen (kosten), hogere kwaliteit (specialisatie) en continuïteit, maar brengt ook risico's met zich mee. Het uitbestedingsrisico houdt onder andere in dat de uitvoerders mogelijk niet conform contractuele bepalingen, SLA en/of mandaat handelen met daaraan verbonden materiële nadelen.

Risicobereidheid

De uitbestede werkzaamheden betreffen een aantal kernactiviteiten van het fonds, waaronder de pensioenadministratie en het vermogensbeheer. De uitbestede activiteiten kwalificeren onder de risicocategorie operationeel. Het bestuur heeft dan ook een lage risicobereidheid.

Fondsbeleid en beheersmaatregelen

Het bestuur heeft een gedetailleerd uitbestedingsbeleid opgesteld. De rol van het bestuur en commissies is om na te gaan of de uitvoerders zich aan de gemaakte afspraken houden en daadwerkelijk beschikken over robuuste en betrouwbare processen en systemen. Hiertoe worden zowel eisen gesteld met betrekking tot certificering van de processen van deze uitvoerders als periodiek audits uitgevoerd. Dit wordt jaarlijks, inclusief de bijbehorende 'keyperformance' indicatoren en rapportages, gemonitord en geëvalueerd.

Bij uitbesteding is contractueel vastgelegd dat de uitvoerder de kwaliteit van de interne beheersing van haar processen extern moet laten certificeren via een ISAE 3402-type II rapportage. De uitvoerder beschikt voor deze beheersing over een 'control framework', administratieve organisatie en interne controles. Naast deze formeel vastgelegde afspraken zijn transparantie en wederzijds vertrouwen in de relatie tussen de uitvoerder en het fondsbestuur belangrijk. Hierdoor is een professionele klant/leverancier relatie mogelijk. Bij de selectie van een uitvoerder voor de administratie heeft het fonds Willis Towers Watson ingeschakeld als onafhankelijke derde partij. Bij de selectie is een benchmarkonderzoek uitgevoerd door Willis Towers Watson. Hieruit kwam onder andere naar voren dat de aanbieder van AZL marktconform was. Er zijn dagelijkse operationele en afstemmingscontacten tussen medewerkers van de uitvoerders en het bestuursbureau. Ieder kwartaal ontvangt het fonds een SLA-rapportage van AZL. NNIP levert maandelijks vermogensbeheerrapportages. Jaarlijks vinden er evaluatiegesprekken plaats met de uitbestedingspartners.

Na toepassing van bovenstaande beheersmaatregelen acht het fonds het netto uitbestedingsrisico als gering.

Aandelenkoersrisico

Om het ambitieniveau van de toeslagverlening waar te kunnen maken, moet het fonds een voldoende hoog rendement behalen. Daarom wordt ook belegd in de beleggingscategorie aandelen, zowel in ontwikkelde als in opkomende markten. Dit type beleggingen loopt risico doordat de waardeontwikkeling gevoelig is voor gerealiseerde en verwachte resultaten van de onderliggende organisatie en voor de stemming op de financiële markten waar de betreffende aandelen worden verhandeld.

Risicobereidheid

Geen toeslagverlening zonder risico. Pensioengeld dat niet wordt belegd maar bijvoorbeeld op een spaarrekening wordt gestald levert namelijk uiteindelijk significant minder pensioen op. Het aandelenkoersrisico valt binnen de categorie financiële risico's. Het pensioenfonds heeft dan ook een sterke risicobereidheid inzake het aandelenkoersrisico.

Fondsbeleid en beheersmaatregelen

Het beleggingsrisico, door in de totale portefeuille voor zo'n 25% in aandelen te beleggen, wordt beheerst en weloverwogen genomen, passend in de lange termijn beleggingsstrategie van het fonds en gebaseerd op een ALM-studie. Ingegeven door het ambitieniveau ter zake herstelkracht en toeslagverlening van het fonds, wordt in beginsel het aandelen (koers)risico strategisch niet afgedekt. Dit omdat het fonds ervan uitgaat dat aandelen op de langere termijn waarde toevoegen. Aandelen zijn daarmee, naast diversificatie, op de langere termijn met name van belang voor het waarmaken van de toeslagambitie van het fonds. Het aandelenrisico wordt beperkt door te beleggen in fondsen. Deze fondsen hebben een vergaande spreiding van de beleggingen over landen, sectoren en individuele beleggingstitels, waardoor niet markt gedreven ontwikkelingen een beperkte invloed hebben op de totale waarde van de portefeuille.

Na toepassing van deze beheersmaatregelen acht het fonds het netto aandelenkoersrisico als aanzienlijk.

In 2017 schonken het bestuur en het bestuursbureau extra aandacht aan onder meer:

- Monitoring van de kwaliteit en volledigheid van de rechten en uitkeringenadministratie;
- Beoordeling van de volledigheid, relevantie en effectiviteit van de ISAE3402 type II scope;
- Evaluatie en aanpassing van de SLA en mandaat met de uitvoerders.

Het bestuur heeft zich een mening kunnen vormen over de kwaliteit van de interne beheersing bij de uitvoerders en de maatregelen die continu worden genomen om deze te versterken. Maandelijks wordt de dekkingsgraad aan het bestuur gerapporteerd. Tenslotte worden rapportages verstrekt aan het bestuur door de compliance officer aangaande het wel of niet voldoen aan de gedragscode, insidersregeling en de hiermee verbonden activiteiten. De rapportage- en informatiestromen zoals hiervoor omschreven zijn erop gericht het bestuur in staat te stellen de opzet, bestaan en werking van de interne beheersing gedurende het jaar vast te stellen en indien nodig bestuurlijk in te grijpen. Begin 2018 heeft het bestuur een integrale risicobenadering ingevoerd. Hierdoor beschikt het bestuur over concrete handvatten voor de risicobeheersing, zoals het formuleren van risicobereidheid en beheersmaatregelen en risicomonitoring.

Verzekerdenbestand

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen-gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2016	1.137	918	843	2.898
Mutaties door:				
– Nieuwe toetreding	115	0	0	115
– Ontslag met premievrije aanspraak	-47	47	0	0
– Waardeoverdracht	0	0	0	0
– Ingang pensioen	-16	-16	61	29
– Afkoop	0	-4	-3	-7
– Overlijden	-3	-4	-36	-43
– Andere oorzaken ¹⁾	1	-7	-7	-13
Mutaties per saldo	50	16	15	81
Stand per 31 december 2017	1.187 ²⁾	934	858	2.979

Specificatie pensioengerechtigden

	2017	2016
Ouderdomspensioen	593	587
Partnerpensioen	242	231
Wezenpensioen	23	25
	858	843

1) Dit betreft voornamelijk eliminaties van dubbeltellingen (van pakketten naar unieke telling).

2) Waarvan 57 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling wegens arbeidsongeschiktheid.

10. Samenvatting actuariel verslag

Technische voorzieningen

De TV bedragen ultimo 2017 € 350,633 miljoen. De TV zijn vastgesteld op basis van de door de Nederlandsche Bank (DNB) voorgeschreven rentetermijnstructuur en de meest actuele grondslagen zoals opgenomen in de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn).

Premie

De kostendeekkende premie (exclusief kosten voor de VPL-regeling) in het verslagjaar bedroeg € 10,795 miljoen. De feitelijke premie bedroeg € 10,806 miljoen (exclusief kosten voor de VPL-regeling). Daarmee was de feitelijke premie dus hoger dan de kostendeekkende premie.

Vermogenspositie

Het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) van het fonds bedraagt € 14,727 miljoen, ofwel 4,2% van de TV en het vereist eigen vermogen (VEV) bedraagt € 50,742 miljoen ofwel 14,5% van de TV. De actuele dekkingsgraad ultimo 2017 is 101,1% en het eigen vermogen van het fonds € 3,904 miljoen. Het eigen vermogen is lager dan minimaal vereist.

Dekkingsgraden

De beleidsdekkingsgraad van het fonds is per 31 december 2017 99,8%. In verband daarmee is –op grond van door DNB vastgestelde definities– eind 2017 sprake van een dekkingstekort. De beleidsdekkingsgraad is vastgesteld als het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden in de afgelopen twaalf maanden. Voor de vaststelling van de dekkingsgraden is een proces ingericht. De reële dekkingsgraad –volgens de definitie in de Regeling Pensioenwet– van het fonds is per 31 december 2017 80,1%.

Resultaat verslagjaar

Het in 2017 behaalde resultaat van het fonds bedraagt € 11,391 miljoen. Dit resultaat wordt grotendeels verklaard door het resultaat op beleggingen.

11. Vooruitblik

Zoals uit de verslaglegging blijkt is door de personele wisselingen in 2017 een aantal projecten niet in het kalenderjaar 2017 afgerond. Vanwege de doorloop na balansdatum nemen wij de voortgang in dit verslag op. Op het moment van publicatie zijn een groot aantal stappen gezet. Zo is de fiduciair beheerder aangesteld en is er inmiddels een herzien beleggingsplan. De uitvoering van de herinrichting van de matching portefeuille zal eind tweede kwartaal begin derde kwartaal plaatsvinden. Hiermee zijn de beleggingen op orde en is ook de grote liquiditeitspositie weer belegd.

In het eerste kwartaal heeft het voltallige bestuur samen met het bestuursbureau een systematisch risk assessment (om misverstanden te voorkomen: SIRA wordt door DNB gebruikt voor de systematische integriteitrisicoanalyse) gedaan op de niet financiële risico's. De discussie heeft ertoe geleid dat het risicobewustzijn is aangescherpt. Deze analyse heeft een handzaam dashboard opgeleverd dat ingezet wordt bij de periodieke monitoring en eventuele ontwikkeling van de niet financiële risico's.

Het bestuur heeft in het kader van de AVG werkzaamheden ondernomen, om AVG compliant te worden.

Na balansdatum is met de CAO partners over de risicohouding gesproken. Hierbij is opnieuw de risicohouding voor zowel de lange termijn als voor de korte termijn vastgesteld. De ALM studie is volledig afgerond en besproken met het VO en met de Raad van Toezicht. Eind eerste kwartaal heeft het bestuur een plan van aanpak goedgekeurd om op een gestructureerde wijze de toekomst scenario's van het fonds te analyseren. Ook heeft het bestuur regelmatig met de werkgever en de bonden over hun visie op de toekomst van het fonds en de pensioenregeling gesproken.

Bij de CAO partners is aandacht gevraagd voor de toereikendheid van de premie. Gegeven de omvang van de premie kan naar verwachting ook in de toekomst niet de volledige toegestane opbouw worden bereikt.

12. Opvolging bevindingen

Aan de bevindingen van de Raad van Toezicht, Verantwoordingsorgaan, accountant en actuaris over het jaar 2016 is door de ontwikkelingen in 2017 niet geheel opvolging gegeven.

Inmiddels is door het bestuur een uitgebreide inventarisatie gemaakt van de nog openstaande punten van 2016 en 2017. Een belangrijk deel van de bevindingen is inmiddels opgevolgd en een ander deel wordt ingebed in een regulier proces of zal in de loop van 2018 worden opgevolgd. Aan een klein deel van de bevindingen zal gemotiveerd geen opvolging worden gegeven. Hieronder valt bijvoorbeeld de evaluatie van het bestuur 2017 en het van te voren bespreken van de scope van de ISEA 3402 verklaring van externe partijen. De reden van het niet overnemen van de aanbevelingen is dat het huidige bestuur maar een beperkt deel van 2017 in deze samenstelling heeft gefunctioneerd. Voor 2018 staat de reguliere evaluatie op de agenda. Bij de ISAE verklaring realiseren wij ons dat wij geen invloed kunnen uitoefenen op de scope van de ISEA bij deze grote partijen. Wij zullen wel indien nodig, evenals in de afgelopen jaren, aanvullende vragen stellen om voldoende comfort te krijgen.

Hiermee geeft het bestuur in 2018 invulling aan haar bestuurlijke verantwoordelijkheid en zullen alle nog openstaande punten geadresseerd worden.

Vastgesteld te Roermond, 22 juni 2018

Het bestuur

Mevr. H. Peters
(voorzitter)

Dhr. E. Bosman
(secretaris)

Dhr. G. Monsieur

Dhr. R. Donders

Verslag van de compliance officer

Binnen Pensioenfonds Rockwool zijn in het kader van compliance verschillende taken neergelegd bij de Compliance Officer. In de rapportage daarover aan het bestuur zijn verschillende onderwerpen opgenomen die hieronder zijn weergegeven.

Integriteitbeleid

In 2015 heeft het fonds een Integriteitbeleid vastgesteld.

In dit beleid is onder meer opgenomen dat het beleid niet alleen ziet op de aan het Pensioenfonds verbonden personen maar ook van organisaties waaraan activiteiten zijn uitbesteed. In het Integriteitbeleid is opgenomen dat het fonds moet vaststellen dat de regels van het integriteitbeleid van de betreffende externe uitvoeringsorganisatie alsmede het toezicht daarop vergelijkbaar is met de normen die het fonds aan zichzelf heeft gesteld.

In het Integriteitbeleid is tevens opgenomen dat er een gevaar van belangenverstrengeling is en dat dit kan worden beperkt door betrokken personen daarover voor te lichten. Deze voorlichting is in het verleden beperkt tot het startmoment van de functionaris bij het fonds, waarbij de voorlichting wordt ingevuld door het Bestuursbureau. Ook gedurende het jaar of de zittingsperiode zou echter voorlichting kunnen plaatsvinden.

Het paritaire bestuursmodel heeft in zich dat sprake kan zijn van een dubbele loyaliteit die leidt tot belangenverstrengeling. In het Integriteitbeleid is daarover opgenomen dat in de periodieke bestuurlijke zelfevaluatie de dubbele loyaliteit van bestuurders aan de orde wordt gesteld. Door de wisselingen in het bestuur is in 2017 echter geen zelfevaluatie uitgevoerd. Daarnaast kan worden vermeld dat door de ingezette professionalisering van het bestuur dit risico is veranderd voor wat betreft de mogelijke belangenverstrengeling naar de zijde van de werkgever. Van check op belangenverstrengeling bij aantreden van nieuwe bestuursleden is niets gemeld.

Gedragscode

De Gedragscode van het fonds is in 2015 herzien. In de Gedragscode zijn verschillende verklaringen, toestemmings- en meldingsplichten opgenomen. Niet is vastgesteld dat in 2017 door verbonden personen in strijd met de gedragscode is gehandeld. Wel bestaat, gezien het aantal meldingen, de indruk dat niet alle verbonden personen de in het kader van de Gedragscode noodzakelijke meldingen voor het onderdeel "uitnodigingen" hebben gedaan. De criteria zijn met het bestuur gepreciseerd.

Incidentenregeling

De Incidentenregeling is in 2015 door het bestuur vastgesteld. Incidenten dienen te worden gemeld bij de Compliance Officer. In 2017 zijn meldingen ontvangen van een drietal incidenten. In 2017 zijn geen zware incidenten gemeld.

Klokkenluiderregeling

De Klokkenluiderregeling is eveneens in 2015 door het fonds vastgesteld. Conform deze Klokkenluiderregeling wordt de Compliance Officer door de voorzitter dan wel rechtstreeks geïnformeerd over meldingen uit hoofde de Klokkenluiderregeling. In 2017 zijn geen meldingen ontvangen uit hoofde van de Klokkenluiderregeling.

Verslag van de Raad van Toezicht

Opdracht en werkwijze

Voor de werkwijze van de Raad zijn de wet alsmede het reglement leidend. Op grond daarvan heeft de Raad de volgende taken en bevoegdheden:

- Toezicht houden op het beleid van het Bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds;
- Toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het Bestuur;
- Verantwoording afleggen over de uitvoering van de taken en bevoegdheden aan het Verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag.

De Raad beoordeelt het functioneren van het fonds en het Bestuur. Daarnaast beoordeelt de Raad of de vereiste beleidsdocumenten, reglementen, regelingen en procedures aanwezig zijn en hoe deze tot stand zijn gekomen. Vervolgens wordt erop toegezien of de implementatie heeft plaatsgevonden en op welke wijze de opvolging en evaluatie plaatsvindt. De wijze waarop het Bestuur zijn rol invult, wordt in de beoordeling meegenomen. De Raad betreft de Code Pensioenfondsen bij de uitoefening van zijn taak.

De Raad neemt kennis van de notulen van de vergaderingen van het Bestuur, de notulen van commissies en van de informatie die op de portal aanwezig is. Desgewenst kan de Raad alle informatie opvragen die de Raad nodig acht.

De Raad heeft in 2017 vier maal overleg gevoerd met (een delegatie van) het Bestuur. Voorts zijn er vier overleggen geweest met de voorzitter separaat. De Raad heeft acht maal onderling overlegd. Er zijn door de Raad drie kennismakingsgesprekken gevoerd met nieuwe bestuurders en er heeft een exitgesprek plaatsgevonden met een vertrekkend bestuurder. De Raad heeft daarnaast tweemaal vergaderd met het Verantwoordingsorgaan. Er is voorts frequent telefonisch contact geweest tussen de voorzitter van de Raad en de voorzitter van het Bestuur. Ten behoeve van de vaststelling van het jaarverslag is een telefonische vergadering belegd met de accountant en certificerend actuaris.

Verslag van de Raad van Toezicht

De raad beoordeelt het functioneren van het fonds en het bestuur aan de hand van een aantal normen. Onderstaand zijn deze normen opgenomen alsmede de belangrijkste aanbevelingen van de raad.

Follow-up bevindingen

De Raad rekent het tot zijn taak te beoordelen of en in hoeverre opvolging is gegeven aan eerdere bevindingen en aanbevelingen en de termijn waarbinnen dit gebeurt.

De snelle overgang naar een nieuw bestuursmodel en de turbulentie die daarna ontstond heeft tot gevolg gehad dat het bestuur pas in november 2017 weer compleet was. Er was geen tijdig plan van aanpak met betrekking tot de opvolging van de aanbevelingen van de Raad. De Raad moet constateren dat de aanbevelingen dan ook nagenoeg niet ter harte zijn genomen. Voor een goed functioneren van het fonds is het van belang dat er voldoende aandacht is voor de aanbevelingen van de Raad, alsmede voor die van de accountant, de certificerend actuaris en het Verantwoordingsorgaan.

Algemeen Beleid

Een pensioenfondsbestuur dient de doelstellingen van het fonds en de gehanteerde uitgangspunten, waaronder de risicohouding, (in overleg met andere organen) vast te stellen. Tevens dient het Bestuur een visie te hebben op een toekomstbestendige uitvoering.

De Raad heeft niet kunnen constateren dat het Bestuur het Verantwoordingsorgaan daadwerkelijk inhoudelijk betrokken heeft bij de vaststelling van doelstellingen en uitgangspunten, waaronder de risicohouding. Het noodzakelijke draagvlak ontbreekt hierdoor.

De Raad moet vaststellen dat het Bestuur weliswaar begin 2017 een start heeft gemaakt met een toekomstverkenning, doch dat nadien in het verslagjaar nauwelijks meer aandacht is besteed aan het ontwikkelen van een visie op een toekomstbestendige uitvoering van de pensioenregeling. Mede gezien de situatie waar het fonds zich in bevindt, is het van belang dat het Bestuur in dezen een standpunt heeft.

Governance

De structuur van een fonds dient zodanig te zijn dat goede besturing is geborgd. Het fonds dient de Code Pensioenfondsen te volgen (comply or explain). Het fonds zorgt ervoor dat de beleidsoverwegingen van het Bestuur steeds kenbaar zijn.

Mede naar aanleiding van de uitkomsten van de externe evaluatie in 2016 heeft het Bestuur eind 2016 besloten tot een ander besturingsmodel. De werving van een nieuwe voorzitter en het faciliteren van de werving van het beoogde nieuwe lid namens de werknemers heeft veel tijd gekost. Dit had tot gevolg dat het Bestuur langere tijd niet op volle sterkte was. Een en ander werd versterkt door het besluit van Peter Boonen terug te treden uit het bestuur.

In het grootste deel van 2017 heeft overzicht en regie ontbroken. Ten gevolge daarvan was er geen prioritering en zijn verscheidene dossiers niet of in een veel te laat stadium opgepakt. Het is spijtig dit te moeten constateren.

In het verslagjaar is door het Bestuur onvoldoende betrokkenheid van het Verantwoordingsorgaan georganiseerd. De Raad betreurt dit.

In het eerste kwartaal van 2017 heeft het Bestuur een extern lid aan de beleggingscommissie weten te verbinden. De Raad beoordeelt dit als positief.

Begin 2016 is een gedetailleerd memo opgesteld, waarin wordt aangegeven of en in hoeverre het fonds compliant is met de Code Pensioenfondsen. Er ontbreekt echter nog steeds een concreet stappenplan om aan alle normen te voldoen.

Hoewel het beloningsbeleid lange tijd op de agenda van het Bestuur heeft gestaan, heeft besluitvorming hieromtrent eerst eind september plaatsgevonden. De Raad heeft het beloningsbeleid eind 2017 goedgekeurd. Hierbij heeft de Raad wel de kanttekening geplaatst dat het geformuleerde beleid op een enkel onderdeel afwijkt van de geformuleerde uitgangspunten van het beleid.

Financiële opzet

Het fonds dient een deugdelijke financiële opzet te hebben, die zodanig is dat er een consistent geheel is tussen gewekte verwachtingen, financiering en de realisatie van voorwaardelijke toeslagen. De financieringsopzet dient toekomstbestendig te zijn.

In 2015 werd voor de kostendekkende premie gerekend met een gedempte rekenrente van 4,5%. Vanaf 2016 wordt voor de kostendekkende premie gerekend met een gedempte rekenrente op basis van de tienjarig gemiddelde DNB rentetermijnstructuur. Door de demping van de premie heeft pensioeninkoop op dit moment een negatief effect op de dekkingsgraad. Eind 2016 heeft de Raad het Bestuur al opgeroepen te kijken naar de gehanteerde gedempte rentesystematiek in het kader van een evenwichtige belangenafweging. Het Bestuur heeft de Raad begin 2017 laten weten, de financiële opzet van het fonds in 2017

opnieuw te zullen beoordelen, waarbij de verschillende belangen afgewogen zouden worden. Ook in 2017 heeft de Raad echter helaas niet kunnen concluderen dat het Bestuur hiernaar heeft gekeken.

Beleggingsbeleid en vermogensbeheer

Een pensioenfonds dient een beleggingsbeleid te hebben dat in overeenstemming is met de verplichtingen van het fonds en de risicohouding. De beleggingsmandaten dienen in overeenstemming te zijn met het opgestelde beleid.

Het Bestuur had in 2017 een beleggingsplan. Dit plan sluit echter niet aan bij de eisen die aan een dergelijk plan gesteld mogen worden. Het strategische beleggingsbeleid is nog niet beschikbaar. Ook is de risicohouding nog niet vastgesteld. De Raad vindt dit zorgelijk.

In november 2017 heeft een transitie van de aandelenportefeuille plaatsgevonden. De posities in de NN fondsen zijn verkocht en vervangen voor Northern Trust fondsen. Hiermee is het fonds overgegaan van actief beleggen naar passief beleggen. De langjarige performance van deze fondsen is beter en de kosten zijn lager. De Raad vindt dit een goede ontwikkeling.

In 2017 is in de portefeuille expliciet onderscheid gemaakt tussen de matching portefeuille en de return portefeuille. Dit geeft meer inzicht in het risico en rendement van de beleggingsportefeuille. Dit vindt de Raad eveneens een goede ontwikkeling.

Uitbesteding

Een fondsbestuur dient een beleid te hebben met betrekking tot de uitvoering van activiteiten door derden. De selectiecriteria voor partijen waaraan werkzaamheden worden uitbesteed dienen helder te zijn alsmede de overwegingen die geleid hebben tot de keuze voor een bepaalde partij. Ook in geval van uitbesteding dient het Bestuur in control te zijn. De samenwerking met partijen (met inbegrip van adviseurs) waaraan werkzaamheden worden uitbesteed, dient op regelmatige basis te worden geëvalueerd.

Het fonds beschikt over een vastgelegd uitbestedingsbeleid. Het Bestuur toetst de uitvoering van uitbesteedde activiteiten. Zo beoordeelt het Bestuur de uitbesteding aan de hand van ISAE 3402 rapportages van zowel de pensioen- als de vermogensbeheerder. Het Bestuur beoordeelt weliswaar de ISAE 3402 rapportages, maar het bestuur bespreekt niet voorafgaand aan een verslagjaar de scope van de ISAE 3402 rapportages. Het Bestuur beoordeelt daarnaast de SLA-rapportages van de uitvoeringsorganisaties. De Raad kan niet vaststellen of de beoordeling van de SLA-rapportages wordt vastgelegd.

Onderdeel van de beoordeling van de uitbesteding is de evaluatie van de partijen (met inbegrip van adviseurs) waaraan wordt uitbesteed. De Raad stelt verheugd vast dat in 2017 met alle relevante partijen evaluatiegesprekken zijn gevoerd. De aard van die gesprekken is wel wisselend. Sommige gesprekken richten zich op de inhoud van het werk dat externe partijen uitvoeren. Andere gesprekken richten zich op het proces. Voorts zijn niet alle gesprekken door het bestuur gevoerd.

Risicomanagement

Het Bestuur van het fonds is zich bewust van de risico's en zorgt voor een goede organisatie van een integraal risicomanagement. Het Bestuur houdt bij het nemen van beslissingen steeds oog voor mogelijke risico's.

In het bevindingenrapport over het jaar 2015 en 2016 heeft de Raad het Bestuur de herhaalde aanbeveling gedaan een gestructureerde visie ten aanzien van integraal risicomanagement te ontwikkelen en deze te implementeren.

Nadat in 2016 te beperkte progressie was gemaakt is aan het einde van 2016 een externe risicomanagementconsultant gecontracteerd. De consultant heeft in 2016 een uitgebreide risicomanagementsessie gehouden met het Bestuur hetgeen leidde tot een risicomanagementplan voor 2017. Helaas heeft het implementeren van het plan en het opstellen van een integrale risicorapportage gedurende 2017 geen prioriteit gehad.

In oktober 2017 is risicomanagement belegd bij een nieuwe bestuurder en er is een vervolg gemaakt met betrekking tot het vaststellen van de uitgangspunten, het implementeren van en rapporteren over integraal risicomanagement.

De Raad stelt vast dat het integraal risicomanagement onvoldoende heeft gewerkt in 2017, maar kijkt met belangstelling uit naar een hernieuwde aanpak.

Communicatie

Het fondsbestuur zorgt voor een adequaat communicatiebeleid, dat bij het fonds past. Het beleid dient er op gericht te zijn deelnemers meer pensioenbewust te maken en de verwachtingen van deelnemers te managen. De effectiviteit van de communicatie dient periodiek te worden gemeten.

In de praktijk vindt veel informatie en communicatie plaats door regelmatige voorlichtingssessies en doordat deelnemers op eenvoudige wijze het bestuursbureau kunnen benaderen indien zij vragen hebben. Dat is positief. Er wordt in het algemeen op een goede wijze getracht de verwachtingen van deelnemers te managen. Wel valt op dat nog steeds gecommuniceerd wordt over een indexeringsambitie, terwijl indexering voorlopig niet is te verwachten. Er bestaat daardoor geen consistent geheel tussen gewekte verwachtingen, de financiering en de realisatie van voorwaardelijke toeslagen. Het fonds heeft een communicatiebeleidsplan. In het kader van dit plan heeft het Bestuur in 2017 een nulmeting gedaan teneinde de effectiviteit van de communicatie te kunnen beoordelen. De Raad beoordeelt dit als positief.

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van de bevindingen van de RvT. De invulling van vacatures heeft aanmerkelijk meer tijd gekost dan was voorzien. Het nieuwe bestuur werd geconfronteerd met achterstallig onderhoud. Daarnaast neemt teamvorming en inwerken in de organisatie enige tijd in beslag. Het bestuur is pragmatisch aan de slag gegaan. Inmiddels is een belangrijk deel van de achterstand ingelopen en kan het bestuur zich richten op de toekomst.

Het bestuur spreekt de hoop uit dat na de woelige periode in gezamenlijkheid aan de toekomst gewerkt kan worden waarbij alle organen vanuit ieders verantwoordelijkheid kunnen invullen.

Verslag van Verantwoordingsorgaan

1. Hoofdtaken verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan (VO) heeft als hoofdtaken:

- Het adviseren van het bestuur over de in de pensioenwet opgenomen onderwerpen. Er zijn geen aanvullende adviesbevoegdheden aan het VO toegekend.
- Het zorgdragen dat het bestuur verantwoording aflegt over:
 - het handelen van het bestuur,
 - het door het bestuur uitgevoerde beleid en
 - de beleidskeuzes van de toekomst.

Jaarlijks wordt hierover een oordeel uitgesproken met onderstaand verslag. Gedurende het jaar wordt het handelen van het bestuur gevolgd. Indien nodig wordt direct toelichting gevraagd.

Het verantwoordingsorgaan geeft in dit verslag een oordeel over het kalenderjaar 2017. De door de sociale partners in de pensioenovereenkomst vastgelegde inhoudelijke pensioenafspraken, inclusief de daarbij afgewogen belangen, maken geen deel uit van het vormen van het oordeel.

In het onderstaande verslag zal een verdere toelichting gegeven worden met onderbouwing, als mede een aantal aanbevelingen.

2. Activiteiten/bronnen voor oordeelsvorming 2017

- Het VO heeft gedurende 2017 vier reguliere vergaderingen gehad en twee sessies voor het jaarverslag. Tijdens de reguliere vergaderingen dienen de notulen van de bestuursvergaderingen als belangrijkste input en daarnaast worden ook de andere gedeelde stukken besproken. De heer Reuling van het bestuursbureau neemt aan het tweede deel van de reguliere vergaderingen deel om direct vragen te beantwoorden en toelichting te geven.
- Er zijn 2 overleggen geweest met het Bestuur en een gezamenlijke sessie met bestuur, RvT en VO over Missie, Visie en Strategie.
- Overleg Raad van Toezicht (RvT) en VO: 3 bijeenkomsten en diverse malen telefonisch contact tussen voorzitters.
- Er is een informatief overleg geweest met 2 bestuursleden van het VGR inzake de rol van het VO op 18 december.
- In juli is de heer Kocken herbenoemd als vertegenwoordiger namens de geleding gepensioneerden
- Namens het VO heeft de heer Kocken deelgenomen in de werkgroep Deelnemersonderzoek (online enquête onder deelnemers in periode september-oktober)

3. Uitgebrachte adviezen

- Beloningsbeleid (februari)

In februari heeft het VO een positief advies gegeven aan het Beloningsbeleid, waarin eerdere opmerkingen van het VO verwerkt waren. De RvT heeft geen goedkeuring verleend aan dit beleid. Het bestuur heeft het besluit genomen om het beloningsbeleid niet vast te stellen en een nieuw voorstel te laten maken door het nieuwe bestuur.

- Beloningsbeleid (oktober)

Het VO heeft in oktober positief advies gegeven aan de nieuwe versie van het Beloningsbeleid. Aan de hogere vergoedingen voor de bestuursleden heeft het VO de verwachtingen gekoppeld voor:

- een snel zichtbare professionalisering van het beheer van het fonds en
- een zichtbare besparing van de kosten per deelnemer in de totale uitvoering.

- Medio 2017 hebben de VO vertegenwoordigers namens de geleding werknemers (mevrouw Geenen en de heer Sprenger) het bestuurslid namens de werknemers geselecteerd en voorgedragen. Dit proces is niet vlekkeloos verlopen en in toekomst moet de volledige regie hiervan duidelijk bij de VO vertegenwoordigers liggen.

4. Oordeel over beleid en uitvoering

Het bestuur geeft in haar visie aan een stabiel en toekomstbestendig beleid te willen voeren en daarbij te streven naar draagvlak en vertrouwen (uit ABTN 2017). De kernelementen uit dit beleid kunnen direct gekoppeld worden aan de blijvende kritische elementen in de uitvoering:

- Stabiliteit en toekomstbestendigheid
 - Professionalisering van het bestuur en van het risicomanagement
 - Ontwikkelen van een visie op de toekomstbestendigheid van het fonds
- Draagvlak en vertrouwen
 - Samenwerking met fondsorganen, m.n. RvT en VO
 - Communicatie naar de geledingen

Het VO heeft met name het Verslag van Bevindingen van de RvT gebruikt als basis voor de beoordeling van het beleid en de uitvoering. Hierna wordt eerst de reactie van het VO op dit verslag besproken. Vervolgens wordt een korte eigen visie van het VO op het functioneren van het bestuur gegeven.

De RvT heeft haar bevindingen duidelijk weergegeven in haar Verslag van Bevindingen en daaraan heldere aanbevelingen gekoppeld. Het VO onderschrijft volledig alle bevindingen van de RvT. Het VO stemt ook in met alle aanbevelingen van de RvT. Het feit dat op het merendeel van de aanbevelingen onvoldoende voortgang is geboekt, baart ook het VO wederom zorgen.

Het VO wil de volgende hoofdpunten uit de aanbevelingen van de RvT benadrukken:

- Betrokkenheid VO in het algemeen en in het bijzonder inzake bepaling risicohouding en uitgangspunten ALM.
- Het uitblijven van een visie op de toekomstbestendigheid. Dit beperkt de bijdrage van het bestuur in de discussies betreffende de toekomst van de pensioenregeling.
- Ontbreken van een duidelijk jaarplan. Een duidelijk jaarplan zou bijdragen aan grotere betrokkenheid van het VO.

Het VO had gehoopt dat het nieuwe bestuursmodel al in 2017 zou resulteren in een hogere effectiviteit. Helaas heeft de overgang naar het nieuwe model langer geduurd dan verwacht en is de effectiviteit in 2017 niet toegenomen. De volgende observaties in 2017 baren het VO zorgen:

- Meer uitbesteding ondanks professionaliteit in bestuur
- Minder duidelijke en transparante communicatie naar VO
- Moeizame verstandhouding met de RvT
- Uitblijven van verwachte lagere totale kosten

Het VO constateert dat er een aantal zaken actief in 2017 opgepakt zijn, met name op het gebied van beleggingen, maar dat er ook veel zaken zijn blijven liggen. Dat laatste is een gevolg van het ontbreken van een voltallig bestuur gedurende een groot deel van het jaar. Het invullen van de bestuursfuncties had sneller gekund en maatregelen hadden genomen kunnen worden om ingezette acties door te laten gaan. De stijgende lijn in de betrokkenheid van het VO is in 2017 niet voortgezet en is zelfs afgenomen.

Ten aanzien van de aanbevelingen van het VO in het jaarverslag van 2016, wordt geconstateerd dat 1 van de 3 aanbevelingen is uitgevoerd.

Het VO heeft over 2017 geen besluitvorming kunnen vaststellen waarin de onafhankelijkheid en de juiste balans tussen de diverse belangen niet gewaarborgd zijn.

5. Aanbevelingen

– Profielschetsen

Het is het VO niet bekend of profielschetsen van alle posities in bestuur, RvT, commissies en VO beschikbaar zijn, zoals vorig jaar aanbevolen. Het VO herhaalt daarom de aanbeveling om deze profielschetsen beschikbaar te hebben. Deze aanbeveling werd voor het eerst in jaarverslag van 2014 opgenomen.

– Jaarplan

Evenals vorig jaar constateert het VO dat het bestuur ook voor 2017 geen jaarplan en doelstellingen heeft vastgesteld. Het VO adviseert om in de toekomst een jaarplan op te stellen zodat het bestuur zo efficiënt en gestructureerd mogelijk kan functioneren en duidelijkheid geeft aan het VO wat er verwacht wordt.

6. Aandachtgebieden voor 2018

De aandachtsgebieden voor 2018 van het VO zijn het volgen van de activiteiten van het bestuur op het vlak van:

- De professionalisering van het bestuur en van het risicomanagement.
- De ontwikkeling van een visie op toekomstbestendigheid
- De samenwerking tussen de fondsorganen (m.n. RvT en VO)

Reactie van het Bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van het rapport van het VO.

Het bestuur deelt de visie dat de invulling van de reguliere vacature en de invulling van de plotseling ontstane vacature lang hebben geduurd. Het bestuur is echter van mening dat teamvorming enige tijd vergt en dat resultaten niet direct zichtbaar zijn. Het bestuur realiseert zich dat de indruk gewekt zou kunnen worden dat meer dan in het verleden er gebruik wordt gemaakt van externe begeleiding. Naar het oordeel van het bestuur is dit het gevolg van achterstallig onderhoud. De aanbevelingen zullen in 2018 verder opgepakt worden.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming van het resultaat; in duizenden euro)

Activa	2017	2016
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Onroerende zaken	14.008	16.019
Zakelijke waarden	85.292	91.033
Vastrentende waarden	210.793	225.261
Overige beleggingen	33.832	4.810
Derivaten:		
– Valutatermijntransacties	0	244
– Renteswaps	140	1.412
	344.065	338.779
Herverzekeringsdeel voorziening zieken [2]	976	1.182
Vorderingen en overlopende activa [3]	2.109	1.153
Liquide middelen [4]	19.725	9.515
	366.875	350.629

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2017	2016
Reserves		
Algemene reserve [5]	3.904	-7.487
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	349.361	348.826
Voorziening zieken [7]	1.272	1.182
	350.633	350.008
Kortlopende schulden [8]	12.167	8.004
Overlopende passiva [9]	171	104
	366.875	350.629

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2017	2016
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen		
Directe beleggingsopbrengsten [10]	11.298	5.316
Indirecte beleggingsopbrengsten [11]	-3.168	17.548
Kosten vermogensbeheer [12]	-780	-703
	7.350	22.161
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [13]	11.291	10.623
Saldo van overdrachten van rechten [14]	0	-297
Pensioenuitkeringen [15]	-5.888	-5.951
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [16]		
Wijziging rentecurve	5.215	-32.073
Benodigde interesttoevoeging	777	192
Inkoop nieuwe aanspraken	-13.857	-12.125
Inkomende waardeoverdrachten	0	-447
Uitgaande waardeoverdrachten	0	847
Vrijval excassokosten	177	173
Uitkeringen en afkopen	5.919	5.782
Actuarieel resultaat op sterfte	1.020	1.722
Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	205	-476
Actuarieel resultaat op mutaties	-6	191
Wijziging actuariële grondslagen/methoden	0	-721
Incidentele mutatie (verlaging opslag wezenpensioen)	0	924
Correctie(s) begin- en eindstand deelnemersbestand	15	-1.531
	-535	-37.542
Mutatie voorziening zieken [17]	-90	-70
Herverzekering [18]		
Premies herverzekering	-24	0

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2017	2016
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [19]	-748	-823
Overige baten en lasten [20]	35	132
Saldo van baten en lasten	11.391	-11.767
Bestemming van het resultaat		
Algemene reserve	11.391	-11.767
	11.391	-11.767

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2017	2016
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Bijdragen	11.291	10.623
Uitkeringen uit herverzekering	1.569	0
Overgenomen pensioenverplichtingen	0	317
Overige	39	146
	12.899	11.086
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen en afkopen, loonheffing, sociale premies en andere inhoudingen	-5.889	-5.949
Overgedragen pensioenverplichtingen	0	-613
Premies herverzekering	-3.653	-618
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-721	-444
Overige	0	-14
	-10.263	-7.638
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	11.382	5.263
Verkopen beleggingen	151.428	5.523
	162.810	10.786
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-154.523	-9.698
Kosten vermogensbeheer	-713	-704
	-155.236	-10.402
Mutatie liquide middelen	10.210	3.832
Saldo liquide middelen 1 januari	9.515	5.683
Saldo liquide middelen 31 december	19.725	9.515

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Stichting Pensioenfonds Rockwool is statutair gevestigd in Roermond. Het doel van Stichting Pensioenfonds Rockwool is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregelingen van ROCKWOOL B.V., Industrieweg 15 te Roermond.

Indien noodzakelijk voor vergelijkingsdoeleinden is de rubricering van de vergelijkende cijfers aangepast. Dit heeft echter geen invloed op het vermogen en/of resultaat.

Toepassing Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving

De jaarrekening is opgesteld in euro. De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

Schattingswijziging

Naar aanleiding van de onderhandelingen met sociale partners in 2017 is besloten voor de pensioenrichtleeftijd met ingang van 1 januari 2018 over te gaan naar 68 jaar. Deze overgang is actuarieel neutraal en heeft geen impact op de waarde van de aanspraken.

Opname van een actief of een verplichting / baten en lasten

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "vorderingen of schulden uit hoofde van effectentransacties".

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro tegen de koers per balansdatum. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Waardering

Algemene grondslagen

Alle activa en passiva zijn gewaardeerd tegen de kostprijs, tenzij hierna een andere waarderingsgrondslag wordt vermeld. Voor kortlopende vorderingen en schulden wordt de nominale waarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

De beleggingen in direct vastgoed zijn gewaardeerd op actuele waarde, zijnde de taxatiewaarde. De beursgenoteerde aandelen in vastgoedbeleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Aandelen, indirecte vastgoedbeleggingsfondsen en overige beleggingen

De beursgenoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Vastrentende waarden

De beursgenoteerde obligaties worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Derivaten

Beleggingen in beursgenoteerde derivaten worden gewaardeerd tegen de op 31 december bekende marktprijzen. Beleggingen welke onderhands zijn gekocht, waarvoor geen directe marktwaardering beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van actuele marktparameters, zijnde de risicovrije rente op basis van de EONIA-curve. In het verleden gold als disconteringsvoet de EURIBOR-curve. RJ610 schrijft voor dat derivaten met een negatieve waarde op de passiva zijde van de balans moeten worden weergegeven.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde.

Herverzekering

Arbeidsongeschiktheid

Het arbeidsongeschiktheidsrisico is verzekerd. Indien er een arbeidsongeschiktheidspercentage van 35% of meer bestaat krachtens de WIA zal er een gedeeltelijke vrijstelling van premiebetaling worden verleend. Vanaf 80% is er een gehele vrijstelling.

Voorziening zieken

Het pensioenfonds houdt een IBNR (incurred but not reported) voorziening aan om te voorzien in de verwachte premievrijstelling de komende twee jaar. Deelnemers die ultimo 2017 al ziek zijn kunnen vanuit die situatie binnen twee jaar in de WIA terecht komen, waarbij aan hen vanaf dat moment premievrijstelling wordt verleend. Het fonds stelt de IBNR voorziening op tweemaal de jaarrisicopremie arbeidsongeschiktheid op marktwaarde grondslagen, aangezien dit de verwachte last is die hieruit zal volgen.

Vorderingen overlopende activa

Vorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid.

Liquide middelen

Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Deze staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Algemene reserve

De jaarlijkse resultaten worden toegevoegd c.q. onttrokken aan de algemene reserve.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen is gelijk aan de contante waarde per de balansdatum van de pensioenverplichtingen, volgens de opgebouwde rechtenmethode, inclusief de verstrekte toeslagen jegens deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en hun nagelaten betrekkingen, alsmede de verplichtingen uit hoofde van de premievrijstellingsregeling wegens arbeidsongeschiktheid. De berekening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Sterfte

Prognosetafel AG2016 (startjaar 2018). Er wordt rekening gehouden met het verschil in overlevingskansen tussen de werkende en de totale bevolking door toepassing van de Willis Towers Watson 2016 ervaringssterfte welke is toegepast voor Stichting Pensioenfonds Rockwool.

Rente

De rentetermijnstructuur ultimo 2017 zoals gepubliceerd door DNB. Hiermee is rekening gehouden bij de waardering van de technische voorziening.

Leeftijdsverschil

Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op 3 jaar gesteld (man ouder dan vrouw).

Leeftijden

Leeftijden worden in jaren en maanden nauwkeurig vastgesteld.

Uitkeringen

De uitkeringen worden continu betaalbaar gesteld.

Wezenopslag

Voor niet ingegaan latent wezenpensioen wordt een voorziening getroffen ad 2% op de netto voorziening pensioenverplichtingen voor opgebouwd nabestaandenpensioen.

Kosten

In de voorziening pensioenverplichtingen is een excassovoorziening begrepen van 3% van de nettovoorziening (2016: 3%).

Gehuwdheid

Het nabestaandenpensioen is gebaseerd op een onbepaald partner systeem met een voor het fonds passende gehuwdheidsfrequentie. Deze is 100% op de pensioenleeftijd. Daarna wordt het bepaald partnersysteem gehanteerd.

Arbeidsongeschiktheid

De technische voorzieningen worden gelijkgesteld aan de contante waarde van de in totaal bereikbare aanspraken.

Voorziening zieken

Ter financiering van de schade van toekomstige arbeidsongeschiktheid voor huidige zieken wordt een reserve aangehouden ter grootte van de betaalde risicopremies in de twee voorafgaande jaren.

Resultaatbepaling

Algemeen

De lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder directe beleggingsopbrengsten wordt bij vastrentende waarden verstaan de renteopbrengst verminderd met de kosten; bij de aandelen wordt hieronder verstaan het bruto-dividend verminderd met de kosten. Voor het onroerend goed wordt de netto huur verantwoord. De intresten van overige activa en passiva worden opgenomen op basis van nominale bedragen.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van vastgoedbeleggingen, aandelen, indirecte vastgoedbeleggingsfondsen en overige beleggingen, obligaties en participaties in vastrentende beleggingsfondsen;
- boetes bij vervroegde aflossingen van leningen op schuldbekentenis;
- valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties.

Kosten van vermogensbeheer

Onder de kosten van vermogensbeheer worden alle kosten opgenomen die verband houden met het beheer en de administratie van de beleggingen.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Saldo overdrachten van rechten

De post overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Herverzekering

Het risico van arbeidsongeschiktheid en overlijden was in het verleden verzekerd bij Nationale-Nederlanden. Voor arbeidsongeschiktheid is er nog een uilooptarief van 2 jaar verzekerd bij Nationale-Nederlanden. Vanaf 2017 is het risico van arbeidsongeschiktheid en overlijden verzekerd bij Zwitserleven.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan pensioengerechtigden uitgekeerde bedragen inclusief afkopen.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds**Pensioenopbouw**

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging

De rentetoevoeging wordt berekend over de beginstand van de voorziening pensioenverplichtingen en de mutaties hierin gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen zijn opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorziening herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Voor de waardeoverdrachten die gedurende het boekjaar zijn uitgevoerd en afgerond, ontstaat een resultaat en zijn toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

Dit betreft met name: correcties, technische winstdeling en overige baten.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de directe methode gehanteerd. Hierbij worden alle ontvangsten en uitgaven als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa**[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds**

Categorie	Stand ultimo 2016	Aankopen/ Verstrekingen	Verkopen uitlotingen (af)lossingen	Gerealiseerde en niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2017
Onroerende zaken					
Directe en indirecte vastgoedbeleggingen	16.019	1.165	-2.905	-271	14.008
Zakelijke waarden					
Aandelen	91.033	88.836	-98.791	4.214	85.292
Vastrentende waarden					
Obligaties en andere vastrentende waarden	225.261	18.963	-30.202	-3.229	210.793
Overige beleggingen					
Geldmarktfondsen	4.810	45.559	-16.478	-59	33.832
Derivaten					
Valutatermijntransacties	244	0	-3.042	2.798	0
Renteswaps	-4.345	0	-12	-6.621	-10.978
	-4.101	0	-3.054	-3.823	-10.978
Totaal belegd vermogen	333.022	154.523	-151.430	-3.168	332.947
Derivaten					
Renteswaps	5.757				11.118
Belegd vermogen passiva zijde	5.757				11.118
Belegd vermogen activa zijde	338.779				344.065

Er wordt niet belegd in de premiebijdragende onderneming.

Methodiek bepaling marktwaarde

Level 1: De waarde van de beleggingen is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Level 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Level 3: De waarde wordt direct of indirect vastgesteld aan de hand van de netto contacte waarde berekening. Daarnaast vallen derivaten die volgens een waarderingsmethode worden vastgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata, onder deze categorie.

Level 4: Andere geschikte methoden.

	Stand ultimo 2017	Stand ultimo 2016
Level 1	83.440	108.333
Level 2	0	0
Level 3	249.507	224.689
Level 4	0	0
Totaal belegd vermogen inclusief derivaten	332.947	333.022

Onder waarderingsmodellen en technieken zijn derivaten verantwoord die rechtstreeks ten behoeve van het beleggingsdepot zijn afgesloten.

De indeling naar level is gebaseerd op de beschikbare informatie van de beheerder van de beleggingsfondsen waarin rechtstreeks dan wel middellijk wordt geparticipeerd, zoals dat is geformuleerd in de daartoe strekkende prospectussen.

Om een beter inzicht te geven in de beleggingen zijn de cijfers met betrekking tot de beleggingen in 2017 opgesteld volgens het lookthrough-principe. Onderstaande tabel geeft een inzicht in de aansluiting met de balans en de risicoparagraaf.

	Stand ultimo 2017	Liquide middelen	Over- lopende intrest	Stand ultimo 2017 conform risico- paragraaf
Onroerende zaken	14.008	0	0	14.008
Zakelijke waarden	85.292	0	0	85.292
Vastrentende waarden	210.793	0	849	211.642
Overige beleggingen	33.832	0	0	33.832
Derivaten	-10.978	0	204	-10.774
Liquide middelen en vorderingen	0	19.725	7	19.732
	332.947	19.725	1.060	353.732

	2017	2016
[2] Herverzekeringsdeel voorziening zieken		
Voorziening NN en Zwitserleven	976	1.182
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Lopende intrest en dividend		
Hieronder is opgenomen de aan het boekjaar toe te rekenen intrest en dividend van:		
– Obligaties	849	1.026
– Derivaten	204	120
– Overige vorderingen inzake beleggingen	7	0
– Liquide middelen	4	0
	1.064	1.146
Overige vorderingen		
Zwitserleven (nog te ontvangen claims)	806	0
Nationale-Nederlanden inzake AO uitlooprisico	239	0
Diverse kleine vorderingen	0	7
	1.045	7
Totaal vorderingen en overlopende activa	2.109	1.153
Bovenstaande vorderingen hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
[4] Liquide middelen		
ING Bank N.V.	996	186
Rabobank ¹⁾	15.004	8.789
Depotbanken	3.725	540
	19.725	9.515
Liquide middelen staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds. Op de rekening van de ING Bank N.V. is een 'intraday' kredietfaciliteit afgegeven van € 400.000,-.		
Totaal activa	366.875	350.629

1) De rekeningen bij de Rabobanken worden aangehouden met betrekking tot de geldmarktfondsen en derivaten.

Passiva**Reserves****[5] Algemene reserve**

Stand per 1 januari

Bij: uit bestemming saldo

Stand per 31 december

Het minimaal vereist vermogen bedraagt 104,2% (2016: 104,2%).

De strategisch vereiste dekkingsgraad op basis van de solvabiliteitstoets bedraagt 114,5% (2016: 115,0%).

De feitelijke dekkingsgraad is 101,1% (2016: 97,9%).

Vóór 2015 was de dekkingsgraad vastgesteld als de reserves plus de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds. Vanaf 2015 is de dekkingsgraad vastgesteld als het totaal eigen vermogen plus de totale technische voorzieningen gedeeld door de totale technische voorzieningen.

De beleidsdekkingsgraad is 99,8% (2016: 95,8%).

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend op basis van het twaalfmaands gemiddelde over 2017.

De dekkingsgraad ultimo 2017 is lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad en lager dan de vereiste dekkingsgraad. Het fonds verkeert daarom ultimo 2017 in een dekkingstekort en een reservetekort. Het ingediende herstelplan gaat uit van een volledig herstel ultimo 2024. Vanaf dat moment moet het fonds voldoen aan de vereiste dekkingsgraad en is het uit de situatie van een tekort.

Doordat de beleidsdekkingsgraad kleiner is dan de vereiste dekkingsgraad is het fonds in tekort en heeft het fonds op 3 april 2018 een herstelplan ingediend. Het ingediende herstelplan gaat uit van een volledig herstel ultimo 2024. Vanaf dat moment voldoet het pensioenfonds naar verwachting aan de vereiste dekkingsgraad en is het uit de situatie van een tekort.

2017**2016**

-7.487

4.280

11.391

-11.767

3.904**-7.487**

	2017	2016
Technische voorzieningen		
[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Stand per 1 januari	348.826	311.284
<i>Mutaties</i>		
Wijziging rentecurve	-5.215	32.073
Benodigde interesttoevoeging	-777	-192
Inkoop nieuwe aanspraken	13.857	12.125
Inkomende waardeoverdrachten	0	447
Uitgaande waardeoverdrachten	0	-847
Vrijval excassokosten	-177	-173
Uitkeringen en afkopen	-5.919	-5.782
Actuarieel resultaat op sterfte	-1.020	-1.722
Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	-205	476
Actuarieel resultaat op mutaties	6	-191
Wijziging actuariële grondslagen/methoden	0	721
Incidentele mutatie (verlaging opslag wezenpensioen)	0	-924
Correctie(s) begin- en eindstand deelnemersbestand	-15	1.531
Stand per 31 december	349.361	348.826
[7] Voorziening arbeidsongeschiktheid	1.272	1.182
Totaal technische voorzieningen	350.633	350.008
De technische voorzieningen pensioenverplichtingen per 31 december zijn als volgt opgebouwd:		
Deelnemers	189.786	193.597
Gewezen deelnemers	59.688	56.882
Pensioengerechtigden	99.887	98.347
Voorziening arbeidsongeschiktheid	1.272	1.182
	350.633	350.008

	2017	2016
[8] Kortlopende schulden		
Schulden met looptijd < 1 jaar		
Derivaten	11.118	5.757
Loonheffing en sociale lasten	112	114
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	74	49
Nationale-Nederlanden	0	2.084
Zwitserleven (rekening-courant verhouding)	863	0
	12.167	8.004
[9] Overlopende passiva		
Raming accountantskosten	35	35
Raming actuariskosten	69	69
Beheerloon	67	0
	171	104
Totaal passiva	366.875	350.629

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De bestuursleden van Stichting Pensioenfonds Rockwool, in dienst bij de werkgever, ontvangen geen vergoeding.

Pensioengerechtigden ontvangen wel een vacatievergoeding. Deze vergoeding bedroeg in 2017 € 12 (2016: € 3). Het bestuurslid voor de werknemers ontvangt een vergoeding van het fonds. Voor 2017 bedroeg deze € 9.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2017 had de stichting geen personeel in dienst.

Baten en lasten

Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds

[10] Directe beleggingsopbrengsten

	2017	2016
Onroerende zaken	400	368
Aandelen	5.764	1.348
Obligaties en andere vastrentende waarden	3.483	2.414
Renteswaps	1.381	1.005
Overige beleggingen	22	6
Banken	-24	-54
Verzekeringsmaatschappij	0	-8
Overige directe opbrengsten	272	237
	11.298	5.316

[11] Indirecte beleggingsopbrengsten

Gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen:

Onroerende zaken	-271	1.172
Aandelen	4.214	4.892
Obligaties en andere vastrentende waarden	-3.229	7.608
Renteswaps	-3.823	3.876
Overige beleggingen	-59	0
	-3.168	17.548

	2017	2016
[12] Kosten vermogensbeheer ¹⁾		
Bewaarloon	0	-73
Beheerloon	-520	-463
Kosten beleggingsadviseur / overlay management	-260	-167
	-780	-703
Hiernaast volgt een specificatie van de kosten vermogensbeheer per beleggingscategorie.		
Kosten vermogensbeheer per beleggingscategorie		
<i>Vastgoedbelegging</i>	-9	-21
<i>Aandelen</i>	-56	-117
<i>Vastrentende waarden</i>	-199	-289
<i>Derivaten (overlay)</i>	-131	5
<i>Overige beleggingen</i>	-22	-6
<i>Bewaarloon en bankkosten</i>	-104	-73
<i>Advieskosten vermogensbeheer</i>	-41	-35
<i>Kosten beleggingsadviseur</i>	-218	-167
Totaal kosten vermogensbeheer	-780	-703
De kosten vermogensbeheer voor 2017 bedragen € 381,- (2016: € 355,-) per deelnemer. Hierbij is het aantal deelnemers gelijk aan het aantal actieve deelnemers en gepensioneerden.		
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen	7.350	22.161
[13] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
<i>Periodieke premies</i>		
Werknemersaandeel	4.349	4.075
Werkgeversaandeel	6.903	6.469
Inkoopsommen	39	79
	11.291	10.623
De premiebijdragen van werkgever en werknemers bedragen in totaal 32,6% (2016: 32,6%) van de premiegrondslag.		
Hiervan komt 20,0% (2016: 20,0%) voor rekening van de werkgever en 12,6% (2016: 12,6%) voor rekening van de werknemers.		

1) De kosten vermogensbeheer worden hier niet verantwoord op basis van 'look-through'. Aan deze kosten vermogensbeheer liggen nota's ten grondslag welke rechtstreeks aan het pensioenfonds worden gefactureerd en sluiten derhalve niet aan met de kosten zoals genoemd in het bestuursverslag. Het verschil komt tot uitdrukking in de transactiekosten welke in de beleggingen zijn verdisconteerd.

	2017	2016
De kostendekkende en feitelijke premies zijn als volgt:		
– Kostendekkende premie (op basis van rentetermijnstructuur)	15.844	14.695
– Feitelijke premie ¹⁾	11.291	10.623
– Gedempte kostendekkende premie	10.795	9.858
De rekenrente van de gedempte kostendekkende premie bedraagt 3,05% en is als volgt samengesteld:		
– Inkoop onvoorwaardelijke opbouw	8.890	7.857
– Opslag in stand houden vereist vermogen	1.334	1.351
– Opslag voor uitvoeringskosten	571	650
	10.795	9.858 ²⁾
De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De kostendekkende premie is als volgt samensteld:		
– Inkoop onvoorwaardelijke opbouw	13.281	11.452
– Opslag in stand houden vereist vermogen	1.992	1.970
– Opslag voor uitvoeringskosten	571	650
	15.844	14.072 ²⁾
Bij de bepaling van de aan het boekjaar toe te rekenen premie is rekening gehouden met verleende premiekortingen en/of premieopslagen.		
[14] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	0	317
Overgedragen pensioenverplichtingen	0	-614
	0	-297

1) In deze premie is tevens de VPL regeling opgenomen ad € 485 (2016: € 623), waardoor een premie resteert van € 10.806 (2016: 10.000) ter financiering van nieuwe aanspraken. Dit betekent dat de door het fonds ontvangen premie in 2017 kostendekkend is.

2) De vergelijkende cijfers zijn gewijzigd.

	2017	2016
[15] Pensioenuitkeringen		
<i>Pensioenen:</i>		
– Ouderdomspensioen	-4.516	-4.420
– Partnerpensioen	-1.323	-1.455
– Prepensioen	-4	-34
– Wezenpensioen	-21	-28
– Afkoopsommen	-24	-14
	-5.888	-5.951
[16] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	-535	-37.542
[17] Mutatie voorziening zieken	-90	-70
[18] Herverzekering		
Premies herverzekering	-1.181	-6.217
Uitkeringen herverzekering	1.363	6.217
Mutatie vordering uit hoofde van herverzekerde voorziening	-206	0
	-24	0

[19] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

	2017	2016
Administratie Nationale-Nederlanden	-296	-313
Overige administratiekosten	-114	-182
Accountantskosten ¹⁾	-35	-37
Actuariskosten	-145	-152
Advieskosten	-45	-31
Raad van Toezicht	-35	-33
Bestuurskosten	-27	-3
Opleidingskosten	-1	-23
De Nederlandsche Bank	-23	-22
Overige	-27	-27

-748**-823**

De kosten van het pensioenbeheer bedragen per deelnemer € 366,- (2016: € 416,-) waarbij het aantal deelnemers gelijk is aan de som van het aantal actieve deelnemers en de gepensioneerden.

Indien de totale pensioenuitvoerings- en administratiekosten worden verdeeld over alle actieve deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers, bedragen de kosten van het pensioenbeheer in 2017 per persoon € 251,- (2016: € 284,-).

De daling van de kosten per deelnemer wordt met name veroorzaakt door een afname van de kosten die in het verslagjaar zijn gemaakt en een stijging van het aantal pensioengerechtigden.

[20] Overige baten en lasten

Diversen	-3	-12
Technisch resultaat	38 ²⁾	144

35**132****Saldo van baten en lasten****11.391****-11.767**

1) Deze kosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Controle van de jaarrekening
Andere controlewerkzaamheden
Fiscale advisering
Andere niet-controlediensten

	2017	2016
Controle van de jaarrekening	-35	-37
Andere controlewerkzaamheden	0	0
Fiscale advisering	0	0
Andere niet-controlediensten	0	0
	-35	-37

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij de stichting zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in art. 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort.

2) Dit betreft nog een afrekening per 31 december 2016.

	2017	2016
Actuariële analyse van het saldo		
Beleggingsopbrengsten	8.127	22.353
Ontwikkeling rentecurve	5.215	-32.073
Premies	-3.104	-2.102
Uitkeringen	31	-169
Resultaat herverzekering	-24	0
Waardeoverdrachten	0	103
Resultaat kanssystemen	1.135	1.155
Incidentele mutaties	0	394
Overige mutaties technische voorzieningen	11	-1.428
	11.391	-11.767

Resultaatbestemming (x € 1.000)

Conform de statuten wordt het positieve resultaat van € 11.391 toegevoegd aan de algemene reserve.

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd. Conform de berekeningen van het vereist eigen vermogen in het actuarieel rapport is de risicoparagraaf gebaseerd op basis van het doorkijkbeginsel (lookthrough-principe) en wordt er rekening gehouden met recente ontwikkelingen zoals het gebruik van de meest recente UFR en de aangepaste definitie van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad. Laatstgenoemde impliceert dat bij de berekening van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad vanaf het jaarwerk van 2015 rekening gehouden dient te worden met het totale vermogen en de totale technische voorziening. In de risicoparagraaf worden de afzonderlijke risico's van het vereist eigen vermogen gerelateerd aan de voorziening voor risico fonds. De impact van de aangepaste berekeningsmethodiek wordt afzonderlijk getoond. Onder het nieuwe FTK zijn de voorschriften voor de berekening van het vereist eigen vermogen aangescherpt en wordt getoetst op basis van het vereist eigen vermogen gebaseerd op de strategische verdeling. De impact van de afzonderlijke risico's wordt tevens getoond voor het feitelijk vereist eigen vermogen omdat de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke verdeling in het nieuwe FTK onder andere een belangrijke rol speelt bij de korte termijn risicohouding van het fonds.

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Vanaf eind 2016 wordt geen rekening meer gehouden met eventuele additionele risico's. Hieromtrent heeft afstemming plaats gevonden met, bestuur, waarmerkend actuaris en DNB. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2017 van 114,5% en 2016 van 115,0%.

	2017		2016	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	10.638	3,0	10.239	2,9
Aandelen en vastgoed risico (S2)	33.955	9,7	34.550	9,9
Valutarisico (S3)	13.716	3,9	10.791	3,1
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	12.987	3,7	15.927	4,6
Verzekeringstechnisch risico (S6)	10.535	3,0	10.581	3,0
Liquiditeitsrisico (S7)	0	0,0	0	0,0
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer risico (S10)	0	0,0	4.125	1,2
Diversificatie-effect	-31.093	-8,8	-33.665	-9,7
Vereist eigen vermogen	50.738	14,5	52.548	15,0
Aanwezige dekkingsgraad		101,1		97,9
Beleidsdekkingsgraad		99,8		95,8
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,2		104,2
Strategisch vereiste dekkingsgraad		114,5		115,0
Feitelijk vereiste dekkingsgraad		113,4		115,3

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds is per 31 december 2017 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert. In boekjaar 2017 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 99,8%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2016 van 95,8%, is de beleidsdekkingsgraad toegenomen met 4,0%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

De aanpassing van de methodiek in de DNB curve de berekeningen van de Voorziening pensioenverplichtingen leidt tot een daling van de Voorziening pensioenverplichtingen (in 2017: € 5,2 miljoen).

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief renteswaps) 12,3 (2016: 20,0)

Duratie van de vastrentende waarden (exclusief renteswaps) 6,7 (2016: 8,2)

Duratie van de pensioenverplichtingen 19,8 (2016: 20,3)

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

Strategische verdeling

	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	26.983	
Vastrentende waarden (inclusief derivaten)	16.345	
Renterisico	10.638	3,0

Derivaten

Ter afdekking van het renterisico op de effectenportefeuille zijn er renteswaps afgesloten. De post renteswaps bestaat uit de volgende transacties per 31 december 2017.

Tegenpartij	Vervaldatum	Type	Nominale waarde (€)	Waarde (€)
Rabobank Nederland	15-12-21	payer	-7.900.000	-96.401
Rabobank Nederland	15-12-40	receiver	42.800.000	-1.230.369
Rabobank Nederland	15-12-18	payer	-7.500.000	-36.531
Rabobank Nederland	15-12-42	receiver	15.300.000	-720.487
Rabobank Nederland	15-12-24	payer	-10.000.000	-225.733
Rabobank Nederland	15-12-27	payer	-7.000.000	-192.620
Rabobank Nederland	15-12-37	receiver	35.500.000	-1.309.344
ING Bank N.V.	15-12-22	payer	-14.500.000	-181.712
ING Bank N.V.	15-12-19	payer	-13.950.000	-125.688
ING Bank N.V.	15-12-20	payer	-14.100.000	-158.855
Rabobank Nederland	15-12-45	receiver	2.950.000	-169.076
Deutsche Bank AG Frankfurt	15-12-52	receiver	800.000	-44.964
Deutsche Bank AG Frankfurt	15-12-32	receiver	6.000.000	-114.967
ING Bank N.V.	15-12-35	receiver	6.000.000	-204.741
Deutsche Bank AG Frankfurt	21-09-36	receiver	4.972.500	-575.785
Deutsche Bank AG Frankfurt	21-09-46	receiver	17.380.000	-3.223.416
Deutsche Bank AG Frankfurt	21-09-66	receiver	1.800.000	-510.737
Deutsche Bank AG Frankfurt	21-09-56	receiver	4.870.000	-1.162.616
Deutsche Bank AG Frankfurt	21-12-46	receiver	1.300.000	-224.111
Deutsche Bank AG Frankfurt	21-12-36	receiver	1.400.000	-152.496
Deutsche Bank AG Frankfurt	21-12-21	payer	-5.470.000	58.041
Rabobank Nederland	21-12-46	receiver	1.500.000	-109.818
Rabobank Nederland	15-03-47	receiver	5.700.000	-265.989
Rabobank Nederland	15-03-22	payer	-900.000	27.429
Rabobank Nederland	21-06-57	receiver	1.100.000	-37.360
Rabobank Nederland	21-06-27	receiver	2.830.000	-8.370
Rabobank Nederland	21-06-37	payer	-1.290.000	11.968
Rabobank Nederland	21-06-19	payer	-9.500.000	-22.352
HSBC Bank	20-09-47	receiver	1.300.000	-13.243
Deutsche Bank AG Frankfurt	20-09-47	receiver	1.200.000	40.956
Goldman Sachs International	20-12-47	receiver	4.300.000	1.819
Totale waarde				-10.977.568

Het renterisico is afgedekt door middel van rentederivaten. De afloopdata variëren van 15 december 2018 tot 21 juni 2057. Het resultaat bedraagt € -6,6 miljoen.

Met behulp van deze derivaten wordt het strategisch afdekkingspercentage vorm gegeven. Strategisch dekt het fonds volgens het beleggingsmandaat 72% van het renterisico af.

Hoogte buffer

Op basis van de vereist eigen vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het strategisch renterisico € 10,638 miljoen (3,0%) ultimo 2017.

Aandelen en vastgoed risico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en hedgefonds en private equity in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwwaarden (prijrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2017		2016	
	€	%	€	%
Aandelen en vastgoed				
<i>Verdeling aandelen en vastgoed per categorie:</i>				
Ontwikkelde markten (Mature markets)	88.245	88,9	92.303	86,2
Opkomende markten (Emerging markets)	7.559	7,6	6.256	5,8
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	3.496	3,5	8.493	8,0
	99.300	100,0	107.052	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch zakelijke waarden risico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het strategisch zakelijke waarden risico bedraagt € 33,955 miljoen (9,7%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Het valutarisico wordt eventueel afgedekt in de beleggingsfondsen.

	2017		2016	
	€	%	€	%
<i>Totaal beleggingen naar valuta exclusief derivaten</i>				
Euro	235.264	66,6	211.085	61,2
Amerikaanse dollar	79.471	22,5	89.713	26,1
Australische dollar	112	0,0	7	0,0
Canadese dollar	151	0,0	7	0,0
Britse pound sterling	7.370	2,1	9.682	2,8
Hong Kong dollar	133	0,0	8	0,0
Japanse yen	16.672	4,7	14.707	4,3
Zuid-Koreaanse won	0	0,0	2	0,0
Singaporese dollar	68	0,0	2	0,0
Zuid-Afrikaanse rand	43	0,0	1	0,0
Zwitserse franc	7	0,0	5	0,0
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	13.401	3,8	19.115	5,6
Overig	1.040	0,3	11	0,0
	353.732	100,0	344.345	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het strategisch valuta risico is € 13,716 miljoen (3,9%).

Grondstoffenrisico

Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

Kredietrisico

Voornamelijk wordt belegd via fondsen die aan de hand van mandaten gemanaged worden. Van de totale beleggingen ad. € 332,947 miljoen wordt € 267,074 miljoen direct belegd in beleggingsfondsen. Het overige ad. € 65,873 miljoen wordt belegd in derivaten (€ -10,978 miljoen), geldmarktfondsen (€ 33,832 miljoen) en obligaties (€ 43,019 miljoen), zijnde niet in beleggingsfondsen begrepen. Een van de aspecten daarbij is het beheersen van kredietrisico's. Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

De portefeuille Vastrentende waarden bevat ook rechtstreekse beleggingen waarbij het kredietrisico mede met behulp van de Standard & Poor's rating wordt gemonitord. Bij de balanspost Vastrentende waarden is een nadere toelichting opgenomen waaruit

de verdeling van de portefeuille blijkt. Het kredietrisico heeft alleen betrekking op vastrentende waarden. Ultimo 2017 bedroegen de vastrentende waarden exclusief lopende intrest € 210,793 miljoen.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

	2017		2016	
	€	%	€	%
<i>Verdeling vastrentende waarden per kredietrisico:</i>				
AAA	79.086	37,5	91.713	40,5
AA	43.659	20,6	40.366	17,8
A	53.213	25,1	26.321	11,6
BBB	45.693	21,6	44.855	19,8
Lager dan BBB	3.662	1,7	1.071	0,5
Geen rating	17.154	8,1	14.629	6,5
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	-30.825	-14,6	7.332	3,3
	211.642	100,0	226.287	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd < 1 jaar	0	0,0	6.275	2,8
Resterende looptijd > 1 < 5 jaar	0	0,0	57.991	25,6
Resterende looptijd >= 5 jaar	211.642	100,0	162.021	71,6
	211.642	100,0	226.287	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het strategisch kredietrisico van € 12,987 miljoen (3,7%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

In verband met het langlevensrisico wordt aanvullend boven het hanteren van de prudente grondslagen, de Voorziening toekomstige sterfteontwikkeling gevormd.

Hoogte buffer

De buffer voor het strategisch verzekeringstechnisch risico € 10,535 miljoen (3,0%).

Liquiditeitsrisico

Het fonds loopt het risico dat het niet over voldoende liquide financiële middelen beschikt om op het beoogde moment aan de pensioenuitkeringsverplichtingen te voldoen. Ten behoeve van risicomanagement dient het fonds rekening te houden met liquiditeitsrisico, wat kan resulteren in het aanhouden van een reserve in het eigen vermogen. In het standaard-model is de gevoeligheid van het vereist eigen vermogen voor het liquiditeitsrisico gelijk-gesteld aan 0%. Dit gaat voor het fonds op omdat de liquiditeitspositie goed is vanwege het feit dat:

- De inkomende premies zijn ruim hoger dan de uitkeringen;
- Het grootste deel van de beleggingen liquide is, wat inhoudt dat deze op zeer korte termijn kunnen worden verkocht tegen liquiditeiten.

Slechts een deel van de vastgoedportefeuille waarin het fonds belegt, betreft een gesloten fonds dat niet snel liquide gemaakt kan worden. Dit fonds is in gedeeltes verkocht en is begin 2018 gesloten.

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2017		2016	
	€	%	€	%
Vastgoed				
<i>Verdeling vastgoed per sector:</i>				
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	11.948	85,3	8.963	56,0
Participaties in vastgoed beleggingsfondsen	2.060	14,7	7.056	44,0
	14.008	100,0	16.019	100,0
<i>Verdeling vastgoed per regio:</i>				
Europa	2.060	14,7	7.056	44,0
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	11.948	85,3	8.963	56,0
	14.008	100,0	16.019	100,0

	2017		2016	
	€	%	€	%
Grote posten: onroerende zaken van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in onroerende zaken				
CBRE Eurosis Fund	2.258	16,1	4.732	29,5
iShares Developed Markets Property Yield UCITS ETF	11.751	83,9	11.287	70,5
Totale beleggingsportefeuille				
<i>Verdeling beleggingsportefeuille naar regio:</i>				
Europa	218.537	61,8	204.794	61,2
Noord-Amerika	89.279	25,2	87.172	26,0
Azië	21.029	5,9	22.321	6,7
Opkomende markten	11.244	3,2	9.630	2,9
Overig	242	0,1	653	0,2
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	13.401	3,8	10.140	3,0
	353.732	100,0	334.710	100,0
<i>Verdeling aandelenportefeuille naar bedrijfstak:</i>				
Financiële instellingen	17.582	20,6	19.979	21,9
Informatietechnologie	17.783	20,8	15.663	17,2
Industriële ondernemingen	8.922	10,5	9.577	10,5
Niet-cyclische consumentengoederen	7.184	8,4	8.332	9,2
Cyclische consumentengoederen	12.194	14,3	10.910	12,0
Gezondheidszorg	11.296	13,2	11.942	13,1
Energie	5.071	5,9	5.710	6,3
Nutsbedrijven	2.968	3,5	4.112	4,5
Telecommunicatie	2.953	3,5	3.871	4,3
Basisindustrieën	4.657	5,5	4.502	4,9
Andere sectoren	5.193	6,1	3.961	4,4
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	-10.511	-12,3	-7.526	-8,3
	85.292	100,0	91.033	100,0
De indeling naar categorie en regio is gebaseerd op de beschikbare informatie van de beheerder van de beleggingsfondsen waarin rechtstreeks dan wel middellijk wordt geparticipeerd.				

	2017		2016	
	€	%	€	%
Grote posten: zakelijke waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in zakelijke waarden.				
Northern Trust WRD CUS ESG EUR HG EQ I-A	79.249	92,9	0	0
Northern Trust EMK MKT CSTM EQU IN-E EUR	6.043	7,1	0	0
ING (L) Institutional Global Enhanced	0	0,0	32.798	36,0
ING Emerging Markets Equity Basis Fonds	0	0,0	6.105	6,7
ING Global Equity Basis Fonds	0	0,0	52.131	57,3
Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in vastrentende waarden:				
Duitse staat	22.922	10,8	31.005	13,7
ING Fixed Income All Grade Basis Fonds	0	0,0	16.389	7,2
ING Fixed Income Basis Fonds	167.774	79,3	155.539	68,7
Grote posten: overige beleggingen van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen:				
Overige beleggingen				
Rabobank (liquide middelen en renteswaps)	11.610	25,5	9.183	65,6
Geldmarktfondsen	33.832	74,5	4.810	34,4
	45.442	100,0	13.993	100,0

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Actief beheer risico

Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuilles. In het VEV rapport dat in 2011 door SZW naar buiten is gebracht wordt het actief beheer risico op hoofdlijnen beschreven. Het VEV voor actief beheer wordt bepaald als het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% binnen een jaar kan optreden.

Het risicoscenario voor actief beheer is vooralsnog alleen op het aandelenrisico (beursgenoteerde aandelen) van toepassing. Aangezien het pensioenfonds geen actief beheer voert, hoeft hiervoor geen buffer aan te worden gehouden.

Indirect zijn er beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in aangesloten ondernemingen.

Vastgesteld te Roermond, 22 juni 2018

Het bestuur

Mevr. H. Peters
(voorzitter)

Dhr. E. Bosman
(secretaris)

Dhr. G. Monsieur

Dhr. R. Donders

Overige gegevens

Financiering

De financiering is vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst met de werkgever ROCKWOOL B.V. In het verslagjaar bedroeg de pensioenpremie 32,6% van de premiegrondslag.

Herverzekering

Het risico van arbeidsongeschiktheid en overlijden was in het verleden verzekerd bij Nationale-Nederlanden. Voor arbeidsongeschiktheid is er nog een uitlooprisico van 2 jaar verzekerd bij Nationale-Nederlanden. Vanaf 2017 is het risico van arbeidsongeschiktheid en overlijden verzekerd bij Zwitserleven.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Rockwool te Roermond is aan Ernst & Young Actuarissen B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaire ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Rockwool, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 1,6 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 83 duizend te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruikgemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131 en 132.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat voor 3 achtereenvolgende jaareinden.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Rockwool is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 22 juni 2018

Ernst & Young Actuarissen B.V.

drs. C.D. Snoeks AAG

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Rockwool

Verklaring over de jaarrekening 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Pensioenfonds Rockwool een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017 van Stichting Pensioenfonds Rockwool te Roermond ('de stichting') gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2017;
- de staat van baten en lasten over 2017; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Rockwool zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Groningen, 22 juni 2018

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. H.D.M. Plomp RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2017 van Stichting Pensioenfonds Rockwool

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Bijlage

Lijst van nevenfuncties

Bestuur

Hedwig Peters:

- Bestuurslid Pf Openbaar Vervoer
- Bestuurslid Pf RoyalHaskoning DHV
- Lid auditcommissie Pf Particuliere Beveiliging
- Lid RvT Bpf Architectenbureaus
- Voorzitter Kring Pensioen Specialisten

Guido Monsieur:

- Geen

Erwin Bosman:

- Bestuurslid De Nationale APF
- Lid visitatiecommissie Pf Ballast Nedam
- Lid visitatiecommissie Pf Allianz Nederland en Pf Buizerdlaan
- Lid visitatiecommissie Pf Staples
- Bestuurslid Stak VEP surplus Stork
- Voorzitter StiPP
- Extern lid commissie beleggingen PMT
- Docent Actuarieel Instituut

Rico Donders:

- Voorzitter Pf Staples
- Bestuurslid Vertrouwenscommissie Opvangregeling Leven
- Adviseur Adviesbrigade Countourdetwern

Raad van Toezicht

Emilie Schols:

- Voorzitter RvT Pf DNB
- Lid RvT Molenaarspensioenfonds
- Lid VO Pf Van Lanschot
- Lid RvT Pf Achmea

Harald de Valck:

- Directeur bestuursbureau Pf SPW

Inge Nijhuis:

- Expert klantmanager vermogensbeheer PGGM
- Lid RvT Pensioenfonds Medewerkers Apotheken

Margreet Oostenbrink:

- Lid RvT Delta Lloyd APF
- Lid RvT Bpf van de Bouwnijverheid
- Voorzitter RvT Fair Trade Original
- Voorzitter Landelijk bestuur Vrouwen van Nu
- Directeur/eigenaar Movinc B.V.

Verantwoordingsorgaan

Maurice Husson:

- Directeur business development system division Rockwool

Desiree Geenen:

- Business controller Rockwool
- Lid oudercommissie kinderdagverblijf 't Kroekestöpke

Co Kocken:

- Geen

Ernst Sprenger:

- HR consultant Rockwool

Beleggingsadviescommissie

Walther Schapendonk:

- Bestuurslid Pf Openbare Bibliotheken
- Bestuurslid Bpf Schoonmaak- en glazenbewassingsbedrijf
- Bestuursondersteuning Pf Bisdommen, Notarieel Pensioenfonds en Pf Sligro

Begrippenlijst

ABTN

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. De ABTN (ook wel bedrijfsplan genoemd) gaat nader in op de organisatie van het fonds, de inhoud van de pensioenregeling, de financiële opzet waaronder grondslagen, het beleidskader (premie-, toeslag- en beleggingsbeleid) en de sturingsmiddelen, de hoofdlijnen van het interne risicobeheersingssysteem alsmede de hoofdlijnen van de uitvoeringsovereenkomst.

Actuariële grondslagen

Dit zijn de veronderstellingen die de actuaris gebruikt bij de vaststelling van de pensioenverplichtingen en de pensioenpremie. Deze veronderstellingen hebben onder meer betrekking op de gehanteerde rekenrente, de kansstelsels en de kostenopslagen.

Actuaris

Een actuaris combineert economische en wiskundige technieken ten behoeve van de vaststelling van de benodigde koopsommen of premies en de verplichtingen van het fonds (vaststelling voorziening pensioenverplichtingen). Tevens verricht de actuaris risicoanalyses en studies met betrekking tot het afstemmen van verplichtingen en beleggingen.

Asset Liability Management-studie (ALM-studie)

Deze studie geeft inzicht in de toekomstige ontwikkelingen van een pensioenfonds en biedt een pensioenfondsbestuur de mogelijkheid diverse beleidsvariabelen (zoals beleggingsbeleid, premiebeleid en toeslagbeleid) in hun onderlinge samenhang te evalueren.

Autoriteit Financiële Markten

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is een bij wet ingesteld toezichthoudend orgaan dat toezicht houdt op het gedrag van de gehele financiële marktsector. De AFM is toezichthouder op de pensioenfondsen voor zover het gaat om het effectentypisch gedragstoezicht.

Beleggingsbeleid

Een pensioenfonds is verplicht om op prudente wijze te beleggen. Het beleggingsbeleid van een pensioenfonds is enerzijds gericht op het zoveel mogelijk uitsluiten van beleggingsrisico's en anderzijds op het behalen van een zo hoog mogelijk rendement. Bovendien moet de afstemming van beleggingen op de verplichtingen juist zijn: het pensioenfonds moet op het juiste moment aan haar verplichtingen kunnen voldoen.

Om optimaal aan deze uitgangspunten te voldoen is een juiste samenstelling van de beleggingsmix noodzakelijk, die met behulp van een ALM-studie kan worden vastgesteld.

Beleggingsmix

Verdeling van de beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals zakelijke en vastrentende waarden.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde (DNB) dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden.

Beleidsregel Uitbesteding Pensioenfondsen

Voorschriften van De Nederlandsche Bank met betrekking tot de uitbesteding van activiteiten door de pensioenfondsen.

Benchmark

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van (de beheerder van) een beleggingsportefeuille of pensioenfonds. Een beursindex bijvoorbeeld.

Code pensioenfondsen

Deze Code, opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid, bevat normen voor 'goed pensioenfondsbestuur'. De Code komt voor pensioenfondsen in de plaats van de Principes voor goed pensioenfondsbestuur, die de Stichting van de Arbeid in 2005 heeft gepubliceerd. De Code staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van het volledige stelsel van bestaande wet- en regelgeving. Daarnaast geven de aanbevelingen, convenanten en Codes van de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid richting aan de governance: wat houdt goed bestuur van pensioenfondsen in en hoe houden betrokkenen daar toezicht op.

Collateral

In onderpand gegeven zekerheden ter dekking van aangegane marginverplichtingen –dit betreft de verplichting van beleggers om een waarborgsom in geld of dekking in de vorm van effecten te storten bij hun bank of commissionair bij het schrijven van opties of andere afgeleide producten– welke voortkomen uit hoofde van de aangegane derivatenpositie(s).

Commodity

Beleggingsklasse die betrekking heeft op grondstoffen.

Contante waarde

De waarde die op dit moment aanwezig moet zijn om, rekening houdend met rente-aangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariële grondslagen, toekomstige pensioenbetalingen te kunnen verrichten.

Dekkingsgraad

Een belangrijke graadmeter voor de financiële positie van het fonds. De dekkingsgraad is de verhouding tussen de bezittingen (het vermogen) van het fonds aan de ene kant en de waarde van de huidige en toekomstige pensioenuitkeringen (de verplichtingen) van het fonds aan de andere kant. Zijn er evenveel bezittingen als verplichtingen, dan is de dekkingsgraad 100%. Het fonds kent twee verschillende dekkingsgraden: de marktwaarde dekkingsgraad en de aan DNB gerapporteerde dekkingsgraad (ook wel FTK-dekkingsgraad genoemd). De DNB-dekkingsgraad is de aan DNB gerapporteerde dekkingsgraad waarbij de verplichtingen van het fonds zijn vastgesteld op basis van de door DNB voorgeschreven rentecurve (met ingang van 30 september 2012 de UFR-curve en drie-maands-middeling en tussen 31 december 2011 en 30 september 2012 een drie-maands-gemiddelde rentecurve). De marktwaarde-dekkingsgraad wordt gebruikt in het beleidskader van het fonds en wordt vastgesteld op basis van de marktrente. Tot 31 december 2011 was deze dekkingsgraad gelijk aan de DNB-dekkingsgraad. Vanaf 1-1-2015 is in het kader van het nFTK nog een derde dekkingsgraad "de beleidsdekkingsgraad" vastgesteld.

De Nederlandsche Bank

Bij wet ingesteld toezichthoudend orgaan, dat onder andere de navolging van de Pensioenwet bewaakt.

Derivaten

Afgeleide financiële instrumenten, dat wil zeggen financiële contracten, waarvan de waarde wordt afgeleid van een onderliggende waarde (bijv. een aandeel), een referentieprijis of een index (bijv. de AEX-index). De hoofdvormen van derivaten zijn opties, futures contracten en forward contracten. Ook valutatermijncontracten worden als derivaten aangemerkt.

DNB dekkingsgraad

Dit is de aan DNB gerapporteerde dekkingsgraad waarbij de verplichtingen van het fonds zijn vastgesteld op basis van de door DNB voorgeschreven rentecurve (met ingang van 30 september 2012 de UFR-curve en drie-maands-middeling en tussen 31 december 2011 en 30 september 2012 een drie-maands-gemiddelde rentecurve).

Doorsneepremie

De premie die voor de deelnemers uniform is vastgesteld zonder rekening te houden met individuele verschillen in leeftijd, burgerlijke staat of geslacht.

Duration

Aanduiding van de koersgevoeligheid van vastrentende waarden als gevolg van veranderingen in de rentestand.

Duration-mismatch

Dit is het verschil in duration tussen de beleggingen en de pensioenverplichtingen.

Effectentypisch gedragstoezicht

Gedragstoezicht dat vooral betrekking heeft op de gedragingen van verantwoordelijke directies en besturen van financiële instellingen, zoals de naleving van gedragscodes, corporate governance e.d. Het gedragstoezicht wordt uitgeoefend door de Autoriteit Financiële Markten. Een ander onderwerp van aandacht van het gedragstoezicht is de consumentenbescherming. Effectentypisch gedragstoezicht onderscheidt zich van prudentieel toezicht dat wordt uitgeoefend door De Nederlandsche Bank.

Emerging Markets

Opkomende markten.

Enhanced Index-fonds

Fonds dat verbeterde indexering pogingen doet om bescheiden extra rendement te genereren ten opzichte van indexfondsen door geringe afwijkingen te nemen ten opzichte van de onderliggende index.

Financieel Toetsingskader (FTK)

Benaming van het nieuwe toezichtregime dat vanaf 1 januari 2007 van toepassing is op de financiële positie en het financiële beleid van pensioenfondsen. Het Financieel Toetsingskader (FTK) heeft de Actuariële Principes Pensioenfondsen (APP) vervangen. Het FTK is opgenomen in de op 1-1-2007 in werking getreden Pensioenwet.

Op 1-1-2015 is een nieuw Financieel Toetsingskader in werking getreden.

Forward curve

Geeft de toekomstige renteniveaus weer zoals die berekend kunnen worden op basis van de huidige curve.

Franchise

Het deel van het pensioengevend salaris dat voor de pensioenberekening buiten beschouwing wordt gelaten. Dit deel wordt geacht door de AOW-uitkering voldoende van pensioen te worden voorzien.

Gedragscode

De gedragscode bevat voorschriften voor bestuurders en eventuele medewerkers van het pensioenfonds ter voorkoming van belangenconflicten en van misbruik en oneigenlijk gebruik van de bij het fonds aanwezige, vertrouwelijk informatie. Deze informatie betreft voor een belangrijk deel de beleggingstransacties namens het fonds.

Haalbaarheidstoets

Toets die in het nFTK jaarlijks moet worden uitgevoerd. De haalbaarheidstoets toetst de financiële opzet van het fonds en toetst of het verwachte pensioenresultaat voldoet aan de door het fonds zelf gestelde normen (onder meerdere scenario's).

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van (extra hoge) risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijdens- en invaliditeitsrisico's (risicoherverzekering).

Indexatie

Een nadere toelichting is opgenomen in het begrip "toeslag".

ISAE 3402-rapportage

Een ISAE 3402-rapportage is een audit, uitgevoerd door een auditor naar de opzet, het bestaan en de werking van interne controlemaatregelen bij een uitvoeringsorganisatie. Een ISAE 3402-rapportage kan de uitbestedende partij en de onafhankelijke accountants helpen meer zekerheid te verkrijgen met betrekking tot de effectiviteit van de controlemaatregelen van de uitvoeringsorganisatie. De ISAE 3402-rapportage omvat alle processen die de financiële jaarrekening van een pensioenfonds raken.

Kansstelsels

Dit zijn veronderstellingen met betrekking tot sterftekansen, invalideringskansen, ontslag, gehuwdheid en individuele loonontwikkeling.

Langlevenrisico

Het risico dat het fonds loopt dat een verzekerde persoon langer leeft dan op basis van de gehanteerde overlevingstafel wordt verwacht.

Marktwaarde

Waarde van een beleggingsobject als het op dat moment verkocht zou worden.

Marktwaarde dekkingsgraad

Dit is de dekkingsgraad waarbij de verplichtingen van het fonds zijn vastgesteld op basis van de marktrente. Deze marktwaardedekkinggraad wordt gehanteerd voor beleidsbeslissingen (zoals premievaststelling en toeslagverlening).

Middelloodsysteem

Pensioensysteem waarbij aan het einde van de deelneming toe te kennen pensioen is gerelateerd aan de gemiddelde pensioengrondslag over de gehele periode van deelneming aan de pensioenregeling.

Nabestaandenpensioen

Verzamelnaam voor weduwe-, weduwnaars- en partnerpensioen, en vaak ook voor wezenpensioen.

nFTK

Nieuw Financieel Toetsingskader. Zie Financieel Toetsingskader.

Ouderdomspensioen

Pensioen, bestemd voor de financiële verzorging van de gerechtigde, nadat deze de in de pensioenregeling omschreven pensioenleeftijd heeft bereikt.

Overlevingstafel

Statistisch overzicht met betrekking tot onder meer sterftekans per leeftijd van een groep personen, zoals bijvoorbeeld alle mannen in de bevolking van Nederland. Overlevingstafels kunnen worden vastgesteld door het Actuariel Genootschap (AG) of het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Een voorbeeld van een overlevingstafel is de tafel Gehele Bevolking Mannen (GBM), respectievelijk Gehele Bevolking Vrouwen (GBV) in Nederland over de waarnemingsperiode 2000-2005. Deze tafels (GBM en GBV 2000-2005) zijn door het AG vastgesteld en worden dan ook aangeduid als de AG-tafels.

Over/onderweging

Een hoger of lager belang in een beleggingscategorie dan overeenkomt met de normverdeling van het pensioenfonds.

Overrente

Het positieve verschil tussen het inkomensrendement van het fonds en de rekenrente.

Partnerpensioen

Pensioen dat wordt uitgekeerd aan de (huwelijks) partner en eventuele ex-partner na het overlijden van de (aspirant) deelnemer, gewezen deelnemer of gepensioneerde.

Pensioenaanspraak

Het recht op een nog niet ingegaan pensioen, uitgezonderd de overeengekomen voorwaardelijke toeslagverlening.

Pensioenfederatie

Organisatie die de gemeenschappelijke belangen behartigt van aangesloten Nederlandse pensioenfondsen. De Pensioenfederatie is voortgekomen uit een samenwerking van de koepels voor ondernemingspensioenfondsen (OPF), beroepspensioenfondsen (UvB) en bedrijfstakpensioenfondsen (VB).

Pensioengrondslag

Het bedrag waarover pensioen wordt toegekend. Dit is het voor het pensioen meetellende salaris (inclusief ploegentoeslag) minus de franchise.

Pensioenovereenkomst

De arbeidsvoorwaardelijke afspraken tussen de werkgevers(organisaties) en de werknemers(organisaties) welke betrekking hebben op pensioen. De pensioenovereenkomst is onderdeel van de arbeidsovereenkomst.

Pensioenrecht

Het recht op een ingegaan pensioen, uitgezonderd de overeengekomen voorwaardelijke toeslagverlening.

Pensioenregister

Een register dat het burgers mogelijk maakt om via één ingang een totaaloverzicht te krijgen van alle bij pensioenfondsen en pensioenverzekeraars in collectieve regelingen opgebouwde pensioenaanspraken alsmede de AOW-uitkering. Het register laat bovendien zien waar het pensioen is opgebouwd en waar de burger terecht kan voor meer informatie. Het pensioenregister is op 6 januari 2011 in werking getreden.

Pensioenresultaat

De maat van koopkrachtbehoud van de nu opgebouwde pensioenen.

Pensioenwet

De wet die vanaf 1 januari 2007 de voormalige Pensioen- en spaarfondsenwet (PSW) vervangt.

Pension Fund Governance

De manier waarop het pensioenfonds is georganiseerd (structuur) en de verantwoordelijkheden worden uitgevoerd (processen). In het kader van Pension Fund Governance heeft eerst de Stichting voor Ondernemingspensioenfonds en later de Stichting van de Arbeid aanbevelingen gedaan voor goed pensioenfondsbestuur. Deze waarborging voor goed bestuur (principes voor goed pensioenfondsbestuur en vanaf 1-1-2014 de Code Pensioenfonds) is verankerd in de op 1 januari 2007 in werking getreden Pensioenwet.

Performance

Het rendement dat is behaald met de beleggingen.

Premievrije aanspraken

Indien het deelnemerschap aan een pensioenregeling eindigt, anders dan door overlijden of het bereiken van de pensioenleeftijd, verkrijgt de gewezen deelnemer een premievrije aanspraak op ouderdomspensioen en partner- en wezenpensioen.

Principes voor goed pensioenfondsbestuur

Aanbevelingen van de Stichting van de Arbeid voor de besturen van pensioenfonds om te komen tot goed pensioenfondsbestuur. De principes voor goed pensioenfondsbestuur zijn verankerd in de Pensioenwet en hebben betrekking op de onderdelen: zorgvuldig bestuur, transparantie, openheid en communicatie, deskundigheid en functioneren van het bestuur, verantwoording alsmede intern toezicht. Deze Principes zijn vanaf 1 januari 2014 vervangen door de Code Pensioenfonds.

Prognosetafel

Een overlevingstafel die gebruikt wordt in de actuariële praktijk, of voor de vaststelling van de technische voorziening, waarbij modelmatig rekening gehouden is met de verwachte toekomstige verbetering van de levensverwachting.

Prudentieel toezicht

Bedrijfseconomisch toezicht dat zich met name richt op de handhaving c.q. waarborging van de financiële soliditeit van het pensioenfonds. Dit type toezicht berust bij De Nederlandsche Bank. Prudentieel toezicht onderscheidt zich van effectentypisch gedragstoezicht dat wordt uitgeoefend door de Autoriteit Financiële Markten.

Real Estate

Onroerend goed.

Rekenrente

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde vermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarden (voorziening pensioenverplichtingen) wordt uitgegaan. In het Financieel Toetsingskader wordt de rekenrente bepaald op basis van de rentetermijnstructuur (marktwaarde).

Rentetermijnstructuur

De rentetermijnstructuur, of yield curve, is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds. Een normale rentetermijnstructuur heeft een stijgend verloop. Als iemand zijn geld voor een langere periode uitleent, eist hij normaliter een hogere vergoeding dan bij een lening over een korte termijn.

Risicobudget

Het risicobudget (ook wel tracking error genoemd) is een statistische maatstaf (standaard deviatie) voor het toegestane risico in de beleggingsportefeuille als geheel. Indien het risicobudget gelijk is aan 7 en het verwachte rendement is 5, dan is er een redelijk grote kans (67%) dat het te realiseren rendement tussen -2 ($5 - 7$) en 12 ($5 + 7$) ligt. Per beleggingscategorie worden tracking errors vastgesteld die de verwachte spreiding van de rendementen voor die categorie aangeven. De gewogen som van deze tracking errors moet gelijk zijn aan het totaal risicobudget.

Risicobudgettering

Risicobudgettering is het vaststellen van de wijze waarop het vastgestelde risico budget zo efficiënt mogelijk over de verschillende beleggingscategorieën en vermogensbeheer kan worden verdeeld.

Risicoherverzekering

Het herverzekeren door een pensioenfonds van bepaalde risico's die dat pensioenfonds niet zelf op een verantwoorde wijze kan dekken. Hierbij gaat het vooral om risico's die betrekking hebben op overlijden en arbeidsongeschiktheid. Zie ook: herverzekering.

Security lending

Security lending is het uitlenen van aandelen en obligaties voor een vastgestelde periode aan derden in ruil voor een geldelijke vergoeding. Doordat het economische eigendom bij de uitlener blijft, wordt er geen koersrisico gelopen.

Service Level Agreement (SLA)

Beschrijving van overeengekomen dienstverlening tussen partijen bij uitbesteding van bedrijfsprocessen, inclusief de rechten en plichten van partijen ten aanzien van het overeengekomen kwaliteitsniveau van de te leveren diensten en/of producten.

Solvabiliteit

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen. Zie ook het begrip dekkingsgraad.

Swaprente

Het tarief waartegen op de geld- en kapitaalmarkt leningen met verschillende looptijden worden geruild.

Toeslag

Een toeslag is een verhoging van een pensioenuitkering of aanspraak op pensioen, gebaseerd op een in het pensioenreglement omschreven toeslagregeling.

De toeslagregeling van Stichting Pensioenfonds Rockwool is voorwaardelijk. Dit betekent dat het bestuur jaarlijks een besluit neemt of de financiële middelen van het fonds toereikend zijn om per 1 januari van enig jaar wel of geen of slechts een gedeeltelijke toeslag te verlenen.

Total return

Het totaalrendement op beleggingen zijnde de directe en de indirecte beleggingsopbrengsten.

Tracking error

Risico maatstaf die weergeeft hoe groot de kans is dat het rendement afwijkt van de benchmark. De tracking error is gelijk aan de standaarddeviatie van deze afwijkingen. Een hoge tracking error betekent veel kans op een rendement ver onder of boven de benchmark.

Uitkeringsovereenkomst

Een uitkeringsovereenkomst is een overeenkomst inzake een vastgestelde pensioenuitkering. Op grond van de Pensioenwet is dit een van de drie toegelaten pensioensystemen.

Uittredingsregelingen

Verzamelnaam voor regelingen voor vervroegde uittreding, zoals VUT-, VRIP en andere voortijdige vertrekregelingen.

Uitvoeringsovereenkomst

Overeenkomst tussen de werkgever en het pensioenfonds omtrent de uitvoering en financiering van de pensioenovereenkomst. In de uitvoeringsovereenkomst is onder meer vastgelegd: de wijze waarop en de termijnen waarin de verschuldigde premie moet worden voldaan, de uitgangspunten en procedures met betrekking tot de besluitvorming over vermogenstekorten en vermogenoverschotten dan wel winstdeling, de voorwaarden waaronder toeslagverlening plaatsvindt, de procedures bij het niet nakomen van de premiebetalingsverplichting door de werkgever; en de wijze waarop de premie wordt vastgesteld en het Betalingsvoorbehoud van de werkgever.

Uniform pensioenoverzicht (UPO)

Het format van het pensioenoverzicht waarin de uitkeringen bij pensionering, overlijden en arbeidsongeschiktheid eenduidig wordt gepresenteerd. De bedoeling is dat alle pensioenuitvoerders hetzelfde format hanteren waardoor de pensioenoverzichten eenvoudig naast elkaar te leggen zijn en de (gewezen) deelnemers de bedragen uit de verschillende pensioenoverzichten bij elkaar op kunnen tellen en een duidelijk beeld van de financiële situatie bij pensionering krijgen.

Valutarisico

Het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen.

Valutatermijncontracten

Dit is een contract voor het afdekken van valutarisico. In dit contract wordt vooraf afgesproken tegen welke prijs en op welke datum de valutaposities worden verrekend.

Vastrentende waarden

Beleggingen met een vaste looptijd en een overeengekomen plan van rente en aflossing, zoals obligaties. Andere vormen van vastrentende waarden zijn onderhandse leningen en hypotheekleningen.

Verantwoordingsorgaan

Orgaan waaraan het bestuur van het pensioenfonds jaarlijks verantwoording moet afleggen. In dit orgaan zijn de actieve deelnemers, de pensioengerechtigden en de financieel betrokken werkgever(s) vertegenwoordigd.

Volatiliteit

De beweeglijkheid van beurskoersen.

Voorziening pensioenverplichtingen

Dit is de, met inachtneming van de actuariële grondslagen (rekenrente, kansstelsels en kostenopslagen), vastgestelde balanspost die de gekapitaliseerde waarde (contante waarde) van de opgebouwde pensioenen aangeeft.

Waardeoverdracht

Het overdragen van de contante waarde van de verkregen aanspraken door het pensioenfonds van de oude werkgever aan het pensioenfonds van de nieuwe werkgever, waarvoor de deelnemer in de nieuwe pensioenregeling extra deelnemersjaren verkrijgt (in eindloonregelingen) dan wel extra pensioenaanspraken krijgt toegekend (in middelloonregelingen).

Wezenpensioen

Een tijdelijke uitkering die wordt uitgekeerd aan de kinderen (tot een bepaalde leeftijd) na het overlijden van de (aspirant) deelnemer, gewezen deelnemer of gepensioneerde.

Wortelformule

Maakt onderdeel uit van het standaardmodel waarop het vereist eigen vermogen van het fonds wordt bepaald.

Zakelijke waarden

Aandelen en onroerende zaken. Onder onroerende zaken wordt verstaan beleggingen in onroerend goed, zoals kantoren, winkels en woningen. Deze kunnen zowel op directe wijze geschieden als op indirecte wijze door belegging in op dat terrein gespecialiseerde al dan niet beursgenoteerde beleggingsfondsen.